

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Öğrenme Nedenleri, Öğrenme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden Beklentileri*

The Reasons of Students to Learn Social Studies, Problems They Encountered During the Learning Process, and Their Expectations from Social Studies Teachers

İlhan İlter¹, Yaşar Çimen²

¹Sorumlu Yazar, Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, ilhanilter23@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-1473-7172>)

²Öğretmen, Kazkeli Ortaokulu, ysrcmn21@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-9356-4766>)

Geliş Tarihi: 16.02.2023

Kabul Tarihi: 07.10.2023

ÖZ

Nitel araştırma deseninde yürütülen bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerini, sosyal bilgiler dersini öğrenirken yaşadıkları sorunları ve sosyal bilgiler öğretmeninden beklentilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunu 2020-2021 öğretim yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bir şehirde yer alan ortaokullarda 5, 6 ve 7.sınıfta öğrenim gören 90 öğrenci (47'si kız ve 43'ü erkek) oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak açık-uçlu sorulardan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda alt problemler doğrultusunda her sınıf düzeyinde benzerlik gösteren bulgulara ulaşılmıştır. Bulgulara göre her sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri arasında dersi sevmek, merak etmek, tarih öğrenmek, geleceğe hazırlanması ve öğretmenin etkisi yer almaktadır. Her sınıf düzeyinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları ortak sorunlar bazı kavram ve fikirlerin karmaşık ya da soyut olması ve derste oluşan gürültü olarak belirlenirken 5. sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrenciler arasında derslerin sıkıcı olduğu bulgusu da öne çıkmıştır. Yine de her sınıf düzeyindeki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu sosyal bilgiler derslerinde herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Ek olarak beklentilerin karşılandığı, derslerde etkinliklerin yapılması, derslerin eğlenceli işlenmesi, derslerin uygulamalı olarak verilmesi her sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri olarak ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğrenme, durum araştırması deseni.

ABSTRACT

This study, which was conducted with a qualitative research design, aimed to determine the reasons why middle school students could learn the social studies course, the problems they encountered during the learning process, and their expectations from social studies teachers. The study group consisted of 90 students (47 girls and 43 boys) who were enrolled in the 5th, 6th, and 7th grades in middle schools located in a city in the Southeastern Anatolia Region of Turkey during the 2020–2021 academic year. A semi-

*Bu çalışma ikinci yazara ait yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

structured interview form consisting of open-ended questions was used as a data collection tool. The data were analyzed using the content analysis technique. As a result, similar findings were found at each grade level, in line with the sub-problems of the present study. According to the findings, the reasons why students who were enrolled at all grade levels could learn social studies include loving the lesson, being curious, the teacher's influence, learning history, and preparing for the future. The problems experienced by students at each grade level in the social studies course are determined by some concepts and ideas being complex or abstract, and the noise created in the courses, while it was found that the lessons were boring among 5th grade students. Nevertheless, the majority of students at all grade levels stated that they did not experience any problems in social studies lessons. Additionally, expectations are met, activities are carried out in the lessons, lessons are taught in a fun way, and lessons are given practically were found to be the expectations of students at every grade level from social studies teachers.

Keywords: Education, social studies, learning social studies, case study design.

GİRİŞ

İçinde yaşadığımız çağ, hem teknolojik gelişmeler hem de çok hızlı gerçekleşen bir toplumsal dönüşüm ile karakterize edilmektedir. Bu dönemde yaşanan değişim ve hızlı gelişmeler, özellikle genç çocuklar için daha kaliteli ve daha verimli bir eğitimi zorunlu kılmaktadır. Bu yeterliliklere dair temellerin çoğunluğu kuşkusuz eğitim yoluyla atılmaktadır. Eğitim bilim ve teknolojiyi, insanlık yaşamını değiştiren ve evrensel olarak kabul gören bir gerçektir. Çağımızda eğitimde bireyin kendini yetiştirmesi, bireysel yeteneklerini kullanması ve kişilerarası ilişkileri yönetebilmesi ön plana çıkmaktadır (Apak-Tezcan & Ütkür, 2020; Balay, 2004). Eğitim kurumları öncelikle öğrencileri yaşadıkları demokratik topluma faydalı, hak ve sorumluluklarının farkına varabilen ve yerine getiren etkin vatandaşlar olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir (Sözer, 1998).

Eğitim sisteminde öğrencilerin kendi kendilerini yönetmek, potansiyellerini ortaya çıkarmak ve kendilerine sosyalleşmede ve toplumsallaşmada ilk temel bilgileri kazandırmak amacıyla ilkökul programlarına öncelikle hayat bilgisi dersi dahil edilmiş, ardından da sosyal bilgiler dersiyle öğrencilere çeşitli bilgi, beceri ve değerleri kazandırmak hedeflenmiştir (Şahin vd., 2011). Sosyal bilimsel bakış açısıyla disiplinler topluluğu olarak sosyal bilgiler toplumsal açıdan iki yönlü bir yaklaşıma sahiptir. Toplum teorisi perspektifinden bakıldığında, sosyal bilgiler öğrencilerin demokratik topluma aktif bir şekilde katılmaya hazır olmalarını artırmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda güç perspektifinden bakıldığında, sosyal bilgiler öğrencilerin toplumla ilişkilerini ve bütünleşme durumlarını fark etmelerine olanak tanıyan ve değişim konusunda farkındalık ve gerektiğinde eyleme geçme becerisini artıran bir çalışma alanıdır (Hansen & Puustinen, 2021).

Sosyal bilgilerin amacı genç çocukların demokratik açıdan aktif katılımcı ve kültürlere ve farklılıklara duyarlı etkin vatandaşlar olmaları için çevrelerindeki dünyayı algılamalarına ve anlamalarına ayrıca sosyal yaşamlarında belirli bir öğrenme hedefine ulaşmalarına yardımcı olmaktır (Serriere, 2019). Amerikan Ulusal Sosyal Bilimler Konseyi [National Council for the Social Studies [NCSS]] okullarda sosyal bilgiler öğretiminin temel amacının "...birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak çeşitli, demokratik bir toplumun vatandaşları olarak gençlerin kamu yararı için bilinçli ve mantıklı kararlar almalarına" yardım etmeyi kapsadığını belirtmektedir (NCSS, 1992). Sosyal bilgiler etkili üretici, doğru karar verebilen, demokratik değerlere bağlı olan ve eleştirebilen bireyler yetiştiren eğitim sisteminin parlayan yıldızı olarak tanımlanmaktadır. Bu ders okul programında etkin vatandaş yetiştirme, bireyleri gerçek hayata hazırlamada ve demokratik birey yanında küresel vatandaş bilincini oluşturmada oldukça önemli bir yere sahiptir. Nitekim günümüzde okullar sosyal bilgiler eğitimi aracılığıyla öğrencilerin vatandaşlık hak ve sorumluluklarını geliştirmekte ve insanlığın kültürel mirasını, değerlerini nesillere aktarabilmektedir (Sönmez, 1994; Yell, 2009).

Çeşitli sosyal alanları bütünleştiren bir çalışma alanı olarak sosyal bilgiler sosyal dünyamızla ilgilidir ve öğrencilerin diğer insanlarla, kurumlarla ve çevreyle olan ilişkilerini ve bu ilişki biçimlerini açıklar. Onları şimdiki zamanla başa çıkmak ve geleceği planlamak için gerekli olan geçmiş bilgi ve anlayış ile donatır. İnsanlarla, onların ne yaptıklarıyla, birbirleriyle ve gerçek dünya ile nasıl etkileşim kurduklarıyla ilgilenir (NCSS, 2008; Sunal & Haas, 2005). Sosyal bilgiler insani ve medeni davranışları ve insanların içinde yaşadığı ve çalıştığı topluluklarda aktif, sorumlu katılımı teşvik etmeyi taahhüt etmektedir. Öğrencileri sosyal bilgilerin amaçlarına dahil etmenin en yaygın gerekçesi ise geçmişi inceleyerek elde ettikleri kanıtlar ışığında bugünü ve geleceği sorgulamalarına, anlamalarına, değerlendirmelerine yardımcı olmaktır (Maxim, 2010, ss. 141; Stahl, 1994). Bu anlayış okul programında tüm öğrencilerin kendi dünyalarını anlamalarını, demokratik topluma etkin ve üretken bir şekilde katılmalarını ve bilinçli kararlar almalarını sağlayan bir öğrenme ortamı ve öğretim hizmeti oluşturmaktır.

Günümüzde savaş, işsizlik, çevre kirliliği, açlık, nüfus artışı, yoksulluk, iklim sorunları, dış ilişkiler, tüketici sorunlarının artması sosyal bilgiler dersinin sosyal yaşamdaki önemini daha da artırmıştır. Özellikle yirmi birinci yüzyılın karmaşıklıkları, şu anda hayal edebileceğimizden çok farklı bir eğitimin niteliğini ve niceliğini zorunlu kılmaktadır. Bu noktada sosyal bilgileri sadece bir ders olarak düşünmek yanlış olacaktır. Öğrenciler sosyal bilgileri oluşturan disiplinler sayesinde insanlığın bir parçası olduğu bilincini kazanarak yaşadığı bölgeyi, ülkesini ve tüm dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık ve fark yaratma bilincini göstermeyi öğrenmektedir. Öğrencilerin yaşadığı dünyayı tanıması, sağlıklı davranışlar kazanması, toplumsal yaşam içindeki rollerini kavraması ve karar vermeyi öğrenmesi gerekmektedir (Ayva, 2010; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005, ss.7-9; Tokcan & Demirkaya, 2014). McCall ve diğerlerine (2008) göre günümüz öğrencileri diğer kültürler hakkında bilgi edinmeyi ilginç bulmakta, yaşadıkları bölgeyi, ülkeyi hatta dünyayı öğrenme ve gelişmeleri takip etme konusunda daha tutkulu hale gelmektedir. Sosyal bilgiler bu anlamda öğrencilerin disiplinlerarası bir yaklaşımı kullanmalarına yardımcı olarak çeşitli güncel fikirleri, sosyal kavramları ve toplumsal ve küresel sorunları araştırmalarına, öğrencilere entegre ve sürdürülebilir öğrenme yaşantıları sunmalarına ayrıca ekonomik, politik, çevresel olgular ve kapsayıcı konular arasındaki bağlantıları daha derin bir şekilde anlamalarına olanak tanımaktadır (İlter, 2023).

1.1. Araştırmanın Amacı

Sosyal bilgiler okul programının önemli bir parçası olduğu için öğrencilerin sosyal bilgilere yönelik algılarını, sosyal bilgiler dersini öğrenirken karşılaştıkları sorunları ve bu dersten beklentilerini araştırmak gelecekteki sınıflarda anlamlı ve güçlü sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenimi için oldukça önemlidir. Ancak alan yazın incelendiğinde etkili sosyal bilgiler öğretiminin önündeki önemli engellerden birinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olumsuz algı ya da düşük tutumlara sahip olduğu karşımıza çıkmaktadır. Önceki araştırmalarda ortaokul kademesinde öğrenim öğrenciler arasında sosyal bilgilerin önemli bir ders olarak algılanmadığına dair bir takım bulgular mevcuttur (ör., Çatak & Demir, 2023; Melike & Avcı, 2020; McCall vd., 2008; Zhao & Hoge, 2005). Oysaki sosyal bilgiler genç çocuklara kültürel çeşitlilik, sosyal sorumluluk, yoksulluk ve evsizlik, eşitlik ve özgürlük gibi konuları ve diğer sosyal meseleleri incelemeleri ve bunlara çözüm aramaları için zengin fırsat sağlamaktadır. Bu denli önemli bir ders olmasına rağmen araştırmalar sosyal bilgilerin genellikle Matematik, Yabancı Dil, Türkçe veya Fen ve Teknoloji gibi derslerden daha az önemli olduğunu göstermiştir (ör., Çakmak & Aslan, 2016; Çetin & Ünsal, 2018; Yurttaş Kumlu & Çobanoğlu, 2019; Zengin & Ulaş, 2021). Okullarda öğrencilerin demokratik bilgi ve becerileri edinmeleri noktasında önemli kazanımları olmasına rağmen sosyal bilgiler öğrenciler tarafından zaman zaman göz ardı edilmektedir (Bousalis, 2022). Örneğin Vural (2018) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik yeterlik beklentilerinin düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin neden sosyal bilgiler dersine yönelik düşük ya da

olumsuz tutumlara sahip olduğu veya bu dersi öğrenmeyi yeterince içsel olarak motive edici bulmadığı sorusu akla gelmektedir.

Kuşkusuz öğrencilerin sosyal bilgilere ilişkin olumsuz algıları sosyal bilgiler öğrenimi ve sosyal bilgiler öğretmenleri açısından da olumsuz ya da kaygı verici bir durumdur. Bu nedenle sosyal bilgiler dersine olan aktif katılımı, tutku ve bağlılığı artırmak için nelere ihtiyaç duyulabileceğini belirlemek amacıyla ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin algılarının, beklentilerinin ve karşılaştıkları sorunların araştırılması önemlidir. Bu gerekçe kapsamında mevcut çalışma ortaokul kademesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik algılarını öğrencilerin perspektifinden anlamayı amaçlamaktadır. Bu algıları belirlemek için öğrencilerden sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerini, sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentilerini açıklamaları istenmiştir.

Araştırmayla ortaokulda farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersini nasıl değerlendirdikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Sosyal bilgiler eğitiminin başarılı olması, bu alanda yaşanan sorunların belirlenmesi ve bu sorunların çözümleri için gereken adımların atılması ile ilişkilidir. Öğrencilerin beklentilerini belirlemek sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşabilmesi için öğrenme ve öğretme sürecinde karşılaşılan sorunlar kadar önemlidir. Bu bakımdan bu araştırmanın ilgili alan yazına katkı sağlayacağı ve öğrencilerin perspektifinden okul programında sosyal bilgiler dersini değerlendirmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitiminin kalitesinin artırılması için öğrencilerin derse yönelik amaçları, öğrenme-öğretme sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve beklentilerinin incelenmesi gelecekteki program geliştirme çalışmalarında da ihtiyaç analizi verisi olarak kullanılabilir. Nitelikli etkili sosyal bilgiler eğitimi arayışına ilişkin alan yazındaki boşluğa dayalı olarak yapılan bu çalışmanın öğrencilerin sosyal bilgiler ile ilgili algılarını ve etkileyen faktörleri anlamaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın amacına yönelik olarak araştırmanın alt problemleri aşağıda verilmiştir.

- a) Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri nelerdir?
- b) Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunlar ve/veya zorluklar nelerdir?
- c) Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretmeninden beklentileri nelerdir?

YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninde yürütülmüştür. Durum çalışması, tek bir durum ya da olayın derinlemesine incelendiği, verilerin sistematik bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir (Subaşı & Okumuş, 2017). Ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerini, bu derste karşılaştıkları sorunları, sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinden beklentilerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma konunun derinlemesine irdelenebilmesi ve var olan durumu olduğu gibi gerçekliğini bozmadan ortaya koymak için durum çalışması olarak desenlenmiştir.

2.2. Katılımcılar

Katılımcılar Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir şehirde bulunan kamu ortaokullarında okuyan öğrenciler arasından seçilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 2020-2021 öğretim yılında ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde öğrenim gören 90 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların seçiminde gönüllülük esası temel alınmış olup, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği

örneklemin problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk vd., 2019). Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem oluşturulmasında amaç, çeşitlilik gösteren durum ya da olaylar arasındaki benzer veya ortak olguların olup olmadığını belirleyerek problemin farklı boyutlarını ortaya çıkarmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu tekniğin kullanılması yoluyla araştırma sonucunda elde edilen verilerin sınıf seviyeleri açısından benzer ve farklılıklar gözlemlenebilmektedir. Bu çalışmada atılımcılar belirlenirken cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri çeşitlilik kaynağı olarak temel alınmıştır, Katılımcılara ait bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Sınıf	Kız	Erkek	Toplam
5. sınıf	13	15	28
6. sınıf	17	15	32
7. sınıf	17	13	30
Toplam	47	43	90

Çalışmaya 47’si kız ve 43’ü erkek olmak üzere toplam 90 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 28’i 5. sınıf, 32’si 6. sınıf ve 30’u 7. sınıfta öğrenim görmektedir. Beşinci sınıf öğrencilerinin 13’ü kız öğrenciyken 15’i de erkek öğrencidir. Altıncı sınıf öğrencilerinin 17’si kız öğrenciyken 15’i erkek öğrencidir. Yedinci sınıf öğrencilerinin 17’si kız öğrenciyken; 13’ü erkek öğrencidir. Örneklem grubunu oluşturan öğrenciler gönüllü olarak çalışmaya katılmıştır. Ayrıca öğrencilere ve öğrenci velilerine onam formu gönderilmiş ve bilgilendirilmiş onayları alınmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada nitel veri toplama tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak açık-uçlu görüşme türü kullanılmıştır. Görüşme yöntemlerinden biri olan standartlaştırılmış açık uçlu görüşmede dikkatle hazırlanan, belirli bir sıraya konulmuş sorular her katılımcıya aynı tarzda ve sırada sorulur (Yıldırım & Şimşek, 2016). Böylece araştırmacı yanlılığı ve öznelliği daha aza indirilir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formunda yer alan açık-uçlu soruların esnek, kolay anlaşılabilir ve katılımcıları yönlendirmemesine dikkat edilmiştir (Siyez, 2009). Görüşme formu öğrenci bilgilerini içeren sorular ve araştırmanın amacına dayalı olarak hazırlanan açık-uçlu sorular olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

2.3.1. Öğrenci Bilgi Formu: Hazırlanan bu form öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeyleri olmak üzere iki sorudan oluşmaktadır.

2.3.2. Açık-Uçlu Görüşme Formu: Katılımcıların sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri, sosyal bilgiler dersini öğrenirken yaşadıkları sorunlar ya da zorlukları ve sosyal bilgiler öğretmeninden beklentilerini belirlemek için çevrimiçi olarak düzenlenmiş görüşme formu kullanılmıştır. Açık uçlu görüşme formu, benzer konularda farklı bireylerden aynı tür bilgilerin alınması amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan veri toplama aracıdır (Patton, 1990). Alan yazında yer alan benzer çalışmalar araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenmelerini, öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunları ve sosyal bilgiler öğretmeninden beklentilerini ortaya çıkaracak açık, anlaşılır ve öğrencilerin bu konu hakkındaki fikirlerini açıklayabilecekleri, mevcut durumu irdelenebilecekleri açık uçlu soruların yer aldığı görüşme formu hazırlanmıştır.

Görüşme formunun çalışmanın amacına ne kadar hizmet ettiğini, kolay bir şekilde uygulanabilirliğini ve öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılamayacağını kontrol etmek için hazırlanan sorular uzman görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşü sonucu görüşme sorularında

birtakım düzeltmelere gidilmiştir. Tüm dünyada 2019 yılının sonlarında başlayıp 2020-2021 yıllarında devam eden Covid-19 salgını sebebiyle ülkemizde eğitim düzeyinde okullar kapanmış, yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitime başlamıştır. Bu nedenle yüz yüze uygulanamayan görüşme formu, çevrimiçi ortamda bu araştırmaya dahil olmayan ve ortaokullarda öğrenim gören gönüllü 20 öğrenciye uygulanarak pilot uygulama yapılmıştır. Öğrenciler ile yapılan pilot uygulama sonucunda tam anlaşılmadığı belirlenen iki soru görüşme formundan çıkarılmış ve görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formu aşağıda verilen üç sorudan oluşmuştur:

1. Sizi sosyal bilgiler dersini öğrenmeye motive eden (Ek açıklama; yani “isteği uyandıran”) unsurlar nelerdir?
2. Sosyal bilgiler derslerinde yaşadığınız sorunlar ya da zorluklar nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinizden beklentileriniz, istekleriniz nelerdir?

Görüşme formunun birinci sorusu araştırmanın alt problemlerinden öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerini belirlemeye yöneliktir. İkinci soru, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunları ya da zorlukları belirlemeyi amaçlamıştır. Üçüncü soru öğrencilerin sosyal bilgiler ders öğretmenlerinden beklentilerini belirlemeyi amaçlanmıştır. Çevrimiçi ortamda düzenlenen görüşme formu bir bağlantı linki şeklinde öğrencilerin kişisel e-posta adreslerine gönderilmiş ayrıca sosyal medya grup sayfalarında paylaşılmıştır.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlilik kullanılan ölçüm aracının ölçülmek istenen özelliğe uygun olması, elde edilen verilerin amaca yönelik olarak faydalı olmasıdır (Şencan, 2005). Nitel araştırmalarda geçerlilik, iç ve dış geçerlilik olarak iki şekilde incelenir. Nitel araştırmalarda güvenirlilik ise araştırmanın tekrar uygulanması durumunda aynı sonuçlara ulaşılmamasıdır. Güvenirlilik, iç ve dış güvenirlilik olmak üzere iki unsura sahiptir.

2.4.1. İnandırıcılık: İnandırıcılık araştırma sürecinde çalışılan gerçekliği ortaya çıkarma becerisidir. Yani araştırmacının gözlemlediği veya algıladığı olguların gerçek durumu bütün ayrıntılarıyla ortaya koymasınıdır (Morse, 2016; Silverman, 2016). Bu çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun içerik geçerliğini sağlamak için üç sosyal bilgiler öğretmeni ve iki akademisyen formu incelemiştir. Yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda görüşme formunun anlaşılır olduğu, soruların araştırmanın ana amacına ve alt amaçlarına uygun olduğu, gerekli bilgileri sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca, meslektaş teyidi ile iç geçerliliği artırmak amaçlanmıştır. Verilerin inandırıcılığını artırmak için toplanan verilerden elde edilen bulguların tutarlılığı kontrol edilmiştir.

2.4.2. Aktarılabilirlik: Bu çalışmada dış geçerliği (aktarılabilirlik) artırmak için veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin analizi, çalışma grubunun özellikleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Çalışmanın dış geçerliğini artırmak için araştırma uygulama sürecinin betimlenmesi, kullanılan yöntemin seçilme nedeni, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum örnekleme yönteminin tercih edilme sebebi ve bu süreçte yapılan işlemler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir (Altunay vd., 2014).

2.4.3. Tutarlılık: İç güvenirlilik (tutarlılık), farklı araştırmacıların aynı veri setini kullanarak benzer sonuçlara ulaşması olarak tanımlanabilir. Nitel araştırmalarda güvenirliliği artırmak için önerilen yedi strateji yoğunlaştırılmış, uzun saha verileri, zengin veri, katılımcı doğrulaması, uzman doğrulaması, veri çeşitlemesi, yarı istatistikî bilgiler ve karşılaştırmadır (Maxwell, 2012). Bu çalışmada iç güvenirliliği artırmak için öğrencilerin verdikleri yanıtlar doğrudan alıntılanarak araştırma raporuna eklenmiştir. Verilerin analizinde uzman görüşü alınmıştır. Görüşme formundan elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlardan anlamlı kategoriler oluşturulmuştur. Ayrıca veriler araştırmacılar dışında bir alan uzmanı tarafından analiz edilmiştir. Araştırmacılar ve alan uzmanı tarafından oluşturulan kodlar incelenmiştir. Hem araştırmacılar

hem alan uzmanı tarafından oluşturulan kodlarda görüş birliği, yalnızca kodlayıcılardan biri tarafından oluşturulan kodlar için görüş ayrılığı kabul edilmiştir.

2.4.4. Teyit Edilebilirlik: Dış güvenilirlik, araştırmanın benzer ortamlarda uygulanmasıyla benzer sonuçlara ulaşılmasıdır. Ancak sosyal olayların bulunduğu ortama göre değiştiği kabul edilirse hiçbir nitel araştırmanın genellenmesi doğru olmayacaktır (Baltacı, 2018). Bu çalışmada dış güvenirlığın sağlanması için araştırma şeffaf bir şekilde betimlenmiş; katılımcılar, veri kaynakları açık ve net bir şekilde belirtilmiştir (Connelly, 2016). Ayrıca araştırmacılar kendi konumunu ve yorumladığı olay ve olguları açıkça belirtmiştir.

2.5. Verilerin Toplanması

Tüm dünyada uzun süre devam eden Covid-19 salgınından dolayı bu araştırmada veri toplama süreci çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından hedef örnekleme ulaşmak için çevrimiçi ortamda bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu katılımcı onam formundan ve görüşme sorularından oluşturulmuştur. Öncelikle çalışmanın her aşamasında etik ilke ve kurallara uyulmuştur. Online görüşme formunda katılımcılara gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve çalışmanın tamamen gönüllülük esası kapsamında yürütüleceği belirtilmiştir.

Araştırma için ilk olarak bir yükseköğretim kurumunun Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan etik onay alınmıştır. Etik izin işlemlerinin ardından veri toplama araçlarının öğrencilere uygulanması için gerekli resmi izinler alınmıştır. Öğretmenlerden öğrencileri bilgilendirmesi ve sınıf gruplarında online görüşme formunun erişim linkini paylaşmaları istenmiştir. Bu adımdan sonra öğrenciler ile bireysel olarak iletişime geçilerek kendilerine online olarak düzenlenen görüşme formu internet ortamında gönderilmiştir. Görüşme formuna katılım, doğrudan çalışma web sitesine aktarılan bir davet mektubunda yer alan erişim bağlantısına (link) tıklanarak başlamaktadır. Online formu doldurma süresi 10-15 dakika olarak planlanmıştır. Katılımcılara veri toplama aracını doldurmanın gönüllü olduğu ve istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri bildirilmiştir. Ayrıca görüşme formuyla elde edilen verilerin bilimsel bir çalışmada kullanılacağı bildirilmiştir. Linke tıklanmasıyla açılan onam formunu kabul eden öğrenciler görüşme sorularını cevaplandırabilmiştir.

2.6. Verilerin Analizi

Bu çalışmadan elde edilen verilerin analizi için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Böylece araştırmadan toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak amaçlanmıştır. İçerik analizi, belirlenen kurala göre kodlamaların yapıldığı ve bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği, yenilenebilen bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2009). İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar bir araya getirilir ve okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenerek yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2016). İçerik analiziyle toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkmasını sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2016). İçerik analizi yönteminin uygulanmasında dört adım kullanılır. Bu adımlar; verilerin kodlanması, kategorilerin oluşturulması, kodların ve kategorilerin organize edilmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır.

Bu bağlamda bu çalışmada ilk olarak öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar araştırmacılar tarafından incelenmiş ve incelenen veriler anlamlı bölümlere ayrılarak her bölümün kavramsal olarak ne ifade ettiği bulunmaya çalışılmıştır. İkinci aşamada kodlar bir araya getirilmiş ve incelenmiştir. Ortak yönleri olan kodlar ile kategoriler oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada veriler, okuyucunun anlayabileceği şekilde tanımlanmış, açıklanmış ve sunulmuştur. Son aşamada ise toplanan verilere anlam kazandırmak için veriler arasında neden sonuç ilişkisi kurulmuş, bulgular arasındaki ilişkiler açıklanmış ve bulgulardan sonuçlar çıkarılmıştır. Ayrıca elde edilen sonuçların önemine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Böylece kavramlar olguların anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Belirlenen kavramlar kategorilerin oluşturulmasını sağlamıştır.

Oluşturulan kategoriler tekrar düzenlenmiş ve olguların daha iyi anlaşılması sağlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Bulgular yorumlanırken katılımcı öğrencilerin görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplar doğrudan alıntılanarak verilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılar için kod isimleri (Ö1, Ö2, Ö3...) kullanılmıştır. Çalışmada öğrenci cevaplarında oluşturulan her bir kategori altında yer alan kodların bütünü kapsayıp kapsamadığını belirlemek için alan uzmanlarının ve nitel alanda çalışmaları olan bir akademisyenin görüşlerine başvurulmuştur. Belirlenen eksiklikler tamamlanmıştır. Öğrencilerin görüşleri doğrultusunda araştırmacıların ve bir uzmanın ayrı ayrı yaptığı kodlamalar karşılaştırılmış, aynı kodlar için görüş birliği; farklı kodlar için görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Elde edilen bulguların güvenilirliğinin hesaplanmasında Miles ve Huberman'ın (1994) formülü kullanılmıştır. Bu formül “(Görüş Birliği) / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” şeklindedir. Görüşme formunun güvenilirliği %92 olarak hesaplanmıştır.

2.6.1. Etik Konular. Araştırma, bir yükseköğretim kurumunun Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 26.2.2021 tarih ve E. 15108 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

BULGULAR

3.1. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Öğrenme Nedenlerine Yönelik Bulgular

Çalışmanın birinci alt problemi öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerini belirlemeye yöneliktir. Bu bağlamda görüşme formunda öğrencilere, “Sizi sosyal bilgiler dersini öğrenmeye motive eden (Ek açıklama; yani “isteği uyandıran”) unsurlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar sınıf seviyeleri doğrultusunda gruplandırılmış ve tablolar halinde verilmiştir.

3.1.1. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Verdikleri Cevaplar

Çalışmada 5. sınıf öğrencilerinin “Sizi sosyal bilgiler dersini öğrenmeye motive eden (Ek açıklama; yani “isteği uyandıran”) unsurlar nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersini Öğrenme Nedenleri

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Tarih öğrenmek	7
Dersi sevmek	6
Hayata (geleceğe) hazırlaması	4
Doğayı öğrenmek	4
Merak etmek	3
Öğrenmeyi sevmek	3
Öğretmenin etkisi	2
Bilgilenmek	2

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan 5. sınıf öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri “tarih öğrenmek” (f=7), “dersi sevmek” (f=6), “hayata (geleceğe) hazırlaması” (f=4), “doğayı öğrenmek” (f=4), “merak etmek” f= (3), “öğrenmeyi sevmek” (f=3), “öğretmenin etkisi” (f=2) ve “bilgilenmek” (f=2) şeklinde dağılım göstermektedir. Öğrencilerin çoğunluğu sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerinin başında tarih öğrenmeyi olarak görmektedir. Öğrenciler arasında en az tekrar eden cevaplar “bilgilenmek” “öğretmenin etkisi” olarak belirlenmiştir. Öğrenme nedenleri incelendiğinde en çok tekrar eden ikinci kod dersi sevmek

olarak bulunmuştur. Öğrencilerin 6'sı sosyal bilgiler dersini sevdiklerini bu yüzden bu dersi öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Konuyla ilgili iki öğrencinin görüşleri şöyledir:

“Sosyal bilgiler bizleri hayata yani geleceğe hazırlaması nedeniyle çok önemli bir derstir”. (Ö4).

“Çünkü sosyal bilgiler konularımı öğrenmeyi seviyorum”. (Ö5).

Tablo 2 incelendiğinde 5.sınıf öğrencileri arasında en az tekrar eden cevaplar “bilgilenmek” “öğretmenin etkisi” olarak belirlenmiştir.

3.1.2. Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Verdikleri Cevaplar

Çalışmada 6. sınıf öğrencilerinin “Sizi sosyal bilgiler dersini öğrenmeye motive eden (Ek açıklama; yani “isteği uyandıran”) unsurlar nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersini Öğrenme Nedenleri

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Dersi sevmek	5
Öğretmenin etkisi	3
Geleceğe hazırlaması	3
Merak etmek	2
Tarih öğrenmek	2

Tablo 3'e göre 6. sınıf öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri “Dersi sevmek” (f=5), “öğretmenin etkisi” (f=3), “geleceğe hazırlaması” (f=3), “merak etmek” (f=2) ve “tarih öğrenmek” (f=2) olarak sıralanmıştır. Altıncı sınıf öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerinin başında sosyal bilgiler dersini sevmeleri öne çıkmaktadır. Konuyla ilgili olarak Ö31 “*Sosyal bilgiler dersini öğrenmeyi çok seviyorum.*” sözleri ile sosyal bilgiler dersini öğrenmeye ilişkin olumlu tutumları olduğunu belirtmiştir. Üç öğrenci sosyal bilgiler dersinin öğrenme nedenlerini öğretmenin etkisiyle açıklamıştır. Bu öğrencilerden birisi (Ö22) kendi görüşünü şöyle ifade etmiştir:

“Öğretmenimizin dersi anlatma şeklini ve bu dersi çok seviyorum.”

Öğrencilerden 3'ü ise sosyal bilgiler dersini, öğrencileri geleceğe hazırladığı için öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. “Geleceğe hazırlaması” koduna ilişkin olarak Ö36 kendi görüşünü şu cümle ile ifade etmiştir:

“Çalışkan olmak için büyüyünce meslek hayatıma hazır olmak için.”

Öğrenciler arasında en az tekrar eden cevaplar ise “merak etmek” ve “tarih öğrenmek” kodlarıdır. “Tarih öğrenmek” koduna örnek olarak Ö38'in görüşü şöyledir:

“Sosyal bilgiler tarihimizi öğrenmeme yardımcı olduğu için bu dersi seviyorum.”

3.1.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Verdikleri Cevaplar

Çalışmada 7.sınıf öğrencilerinin “Sizi sosyal bilgiler dersini öğrenmeye motive eden (Ek açıklama; yani “isteği uyandıran”) unsurlar nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Yedinci Sınıf Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Öğrenme Nedenleri

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Tarih öğrenmek	9
Dersi sevmek	4
Öğretmenin etkisi	4
Konuların ilgi çekici olması	4
Merak etmek	3
Geleceğe hazırlaması	2

Tablo 4'e göre ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri "tarih öğrenmek" (f=9), "dersi sevmek" (f=4), "öğretmenin etkisi" (f=4), "konuların ilgi çekici olması" (f=4), "merak etmek" (f=3) ve "geleceğe hazırlaması" (f=2) şeklinde dağılım göstermiştir. Öğrencilerin çoğunluğu sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerini tarihi öğrenmek olarak değerlendirmişlerdir. Tarih öğrenmek koduna ilişkin olarak Ö61 kendi görüşünü "*Geçmişte yaşanan olayları öğrenmek.*" şeklindeki bir cümle ile ifade etmiştir. Benzer şekilde Ö73'nün cevabı;

"Tarih, geçmiş ve gelecekle ilgili fikirler almak."

Öğrencilerden 4'ü sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri olarak dersi sevmeleri olduğunu belirtmişlerdir. "Dersi sevmek" koduyla ilişkili olarak Ö74 "*Eğlenceli ve zevkli olmasıdır.*" şeklinde cevap vermiştir. Birkaç öğrenci sosyal bilgiler dersini öğrenmek istemelerinde öğretmenin etkili olduğunu söylemiştir. "Öğretmenin etkisi" koduna ilişkili olarak bir öğrencinin (Ö62) cevabı aşağıda verilmiştir.

"Hocanın dersi çok iyi anlatmasıdır."

Üç öğrenci merak duygusunun sosyal bilgiler dersini öğrenmelerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. "Merak" koduna ilişkin Ö79'un görüşü şöyledir:

"Merak edip o konuyu araştırma hissi oluyor bazen ve o konuyu araştırıp bilgiler toparlayınca bilmediğiniz kişilere anlatıp ne olduğunu onlar da öğreniyor."

3.2. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Bulgular

Çalışmanın ikinci alt problemi öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunları ve/veya zorlukları belirlemeye yöneliktir. Bu doğrultuda öğrencilere "Sosyal bilgiler dersinde yaşadığınız sorunlar ve/veya zorluklar nelerdir? Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar sınıf seviyelerine göre gruplandırılarak tablolar halinde verilmiştir.

3.2.1. Beşinci Sınıf Öğrencilerin Verdikleri Cevaplar

Beşinci sınıf öğrencilerinin "Sosyal bilgiler dersinde yaşadığınız sorunlar ve/veya zorluklar nelerdir?" sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5*Beşinci Sınıf Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadığı Sorunlar*

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Zorluk yok	14
Bazı konuların anlaşılması	13
Gürültülü ortam	9
Dersin sıkıcı olması	8
Sınav kaygısı	2
Derse odaklanamamak	2

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yaşadığı sorunlar “zorluk yok” (f=14), “bazı konuların anlaşılması” (f=13), “gürültülü ortam” (f=9), “dersin sıkıcı olması” (f=8), “sınav kaygısı” (f=2) ve “derse odaklanamamak” (f=2)” şeklindedir. Öğrencilerin büyük bir bölümü sosyal bilgiler dersinde zorluk çekmediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin neredeyse yarısı bu doğrultuda görüş bildirmişlerdir. Bu konuyla ilgili cevap veren üç öğrencinin görüşü aşağıda verilmiştir.

“Sosyal bilgiler dersinde yaşadığım sorun yok.” (Ö18)

“En sorunsuz derslerden biri.” (Ö21)

“Herhangi bir unsur yoktur, aksine Sosyal bilimler dünyayla bağlantımızı güçlendiriyor.” (Ö27).

Öğrencilerin en çok verdikleri bir diğer cevap bazı konuları anlamadıkları yönündedir. 13 öğrenci bu doğrultuda cevap vermiştir. Bu koda ilişkin olarak cevap veren Ö5: “*Bazı bilmediğim konularda zorlanıyorum.*” şeklinde cevap verirken; Ö7, “*Anlamadığım konularda birtakım sorunlar yaşıyorum*” şeklinde görüş bildirmiştir. Öğrencilerden 9’u derste çıkan gürültünün motivasyonlarını düşürdüğünü belirtmişlerdir. Bu konuda görüş bildiren bir öğrencinin cevabı şu şekildedir (Ö2):

“Sınıfta çok ses olması.”

Öğrencilerden 8’i sosyal bilgiler dersinde sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren öğrencilerden 3’ünün görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Sosyal bilgiler dersi çok güzel bir ders fakat bazen konuları sıkıcı olabiliyor”. (Ö13)

“Sıkılmak ve derse ilgiyi artıracak etkinliklerin yapılmaması.” (Ö26)

“Bazen bazı konulardan sıkılıyorum.” (Ö29)

“Puan kaygısı” kodu da 5. sınıf öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde sorun yaşamalarına neden olan bir diğer unsur olarak belirlenmiştir. İki öğrenciyle en az tekrar eden cevaplardan biri olan düşük puan alma korkusu, öğrencilerin sınav kaygısı, sınavlarda başarılı olamama veya düşük alma kaygısı yaşadığını göstermektedir. Bu konuyla ilgili olarak Ö12 kendi görüşünü “*Sınavlardan ya düşük not alırsam korkusu.*” şeklinde açıklamıştır.

3.2.2. Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Verdikleri Cevaplar

Altıncı sınıf öğrencilerinin “Sosyal bilgiler dersinde yaşadığımız sorunlar ve/veya zorluklar nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6*Altıncı Sınıf Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadığı Sorunlar*

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Gürültülü ortam	11
Uzaktan eğitime erişimde donanım sorunları	7
Kavramların karmaşık olması	4
Öğretmenin hızlı yazı yazdırması	4
Sorun yok	4

Tablo 6 incelendiğinde 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yaşadığı sorunlar; “Gürültülü ortam” (f=11), “uzaktan eğitime erişimde donanım sorunları” (f=7), “kavramların karmaşık olması” (f=4), “öğretmenin hızlı yazı yazdırması” (f=4) ve “sorun yok” (f=4)” olarak belirlenmiştir. 6. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları en önemli sorunu gürültülü ortam olarak belirtmiştir. Başka bir ifadeyle 11 öğrencinin derste meydana gürültü nedeniyle sosyal bilgileri öğrenmede sorun yaşadığı görülmüştür. Bu konuda görüş bildiren öğrencilerden 2’sinin cevabı aşağıda verilmiştir.

“Sınıfta herkesin konuşması yüzünden öğretmenime soru soramıyorum” (Ö32).

“Derste herkesin aynı anda konuşması.” (Ö33).

Sosyal bilgiler derslerinin Covid-19 salgınından dolayı uzaktan eğitim yoluyla işlendiği bu tarihlerde 6. sınıf öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en çok karşılaştıkları ikinci sorun donanımsal sorunlar olarak saptanmıştır. “Uzaktan eğitime erişimde donanım sorunları” koduna ilişkin olarak dört öğrencinin verdiği yanıtlar şu şekildedir:

“Ekranın olmaması ve başka bir zorluğu yoktur.” (Ö34)

“Sistemin beni dersten atması.” (Ö36)

“Dersteyken hocanın sesinin gitmesi.” (Ö38)

“Ekranı görememek ve göremediğimiz için anlamamamızdır.” (Ö41)

Dört öğrenci öğretmenin çok hızlı yazı yazdığını, bu sebeple not tutarken sorunlar yaşadıklarını ve derste geri kaldıklarını söylemişlerdir. Buna örnek olarak Ö51, “*Öğretmenimin çok hızlı yazı yazdırması ve kalemimin ucunun kırılması.*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Katılımcı öğrencilerden 4’ü sosyal bilgilere ait bazı kavramların, fikirlerin karmaşık olduğunu dolayısıyla konuları anlamada bazen güçlük çektiklerini ifade etmiştir.

3.2.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Verdikleri Cevaplar

Yedinci sınıf öğrencilerinin “Sosyal bilgiler dersinde yaşadığınız sorunlar ve/veya zorluklar nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7*Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadığı Sorunlar*

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Kavramların karmaşık ve soyut olması	14
Zorluk yok	12
Gürültülü ortam	8
Osmanlı Tarihi’nin zor olması	2

Tablo 7 incelendiğinde 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yaşadığı sorunlar; “kavramların karmaşık ve soyut olması” (f=14), “zorluk yok” (f=12), “gürültü ortam” (f=8) ve “Osmanlı Tarihi’nin zor olması” (f=2)” şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunların başında (f=14) öğrenciyle “kavramların karmaşık ve soyut olması” gelmektedir. Bu konuda görüş bildiren öğrencilerden 4’ünün cevabı aşağıda verilmiştir.

“Ders kitabında yer alan bazı konulara ait kavramlar oldukça soyut oluyor, soyut fikirleri anlamada zorlandığım için derse olan ilgim dağılıyor.” (Ö63)

“Yaşadığım çok sorun yok fakat anlamadığım yerler oluyor bazen”. (Ö62)

“Bazı bilmediğim veya zorlandığım konuların olması motivasyonumu düşürebiliyor. (Ö72)

Öğrencilerden 12’si derste sorun yaşamadıklarını ve hiçbir zorluk çekmediklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren Ö62’nin cevabı “İsteyerek yaptığım için zorlanmıyorum.” şeklindeyken bir başka öğrenci; “Hiçbir zorluk yaşamıyorum (Ö65)” şeklinde görüş bildirmiştir. Benzer şekilde “Benim yaşadığım sorun yok (Ö71)” şeklindeki görüşünü ifade etmiştir. Öğrencilerden 8’i derste çıkan gürültünün sosyal bilgiler dersine karşı motivasyonlarını düşürdüğünü ve bu durumun onlar için önemli bir sorun teşkil ettiğini belirtmişlerdir. Bu yönde cevap veren bir öğrenci olan Ö90’ın ifadesi aşağıda verilmiştir.

“Sınıfta konuşanlar yüzünden dersi anlayamıyorum”.

Araştırmaya dahil olan 7. sınıf öğrencilerinin cevapları arasında en az tekrar eden cevap; “Osmanlı Tarihi’nin zor olması” olmuştur. İki öğrenci bu doğrultuda görüş bildirmiştir. Bu koda ait olarak Ö77, “Birazcık Osmanlı dönemini anlayamıyorum, bu beni biraz zorluyor.” şeklinde cevap vermiştir.

3.3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Öğretmeninden Beklentilerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi öğrencilerin sosyal bilgiler dersi öğretmeninden hangi beklentileri olduğunu belirlemeye yöneliktir. Bu doğrultuda öğrencilere “Sosyal bilgiler öğretmenlerinizden beklentileriniz ve/veya istekleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar sınıf seviyeleri doğrultusunda gruplandırılarak tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Verdikleri Cevaplar

Araştırmada 5. sınıf öğrencilerinin “Sosyal bilgiler öğretmenlerinizden beklentileriniz ve/veya istekleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmeninden Beklentileri

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Beklentilerin karşılandığı	14
Derslerin uygulamalı verilmesi	4
Dersin eğlenceli işlenmesi	4
Derslerde etkinlik yapılması	3
Öğrencilerle ilgilenilmesi	3
Hayatın öğretilmesi	3
*DYK’nın açılması	2
Ders saatinin artırılması	2

*Destekleme ve Yetiştirme Kursu

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri ve istekleri “beklentilerin karşılandığı” (f=14), “derslerin uygulamalı verilmesi” (f=4), “derslerin eğlenceli işlenmesi” (f=4), “derslerde etkinlik yapılması” (f=3), “öğrencilerle ilgilenilmesi” (f=3), “hayatın öğretilmesi” (f=3), “Destekleme ve Yetiştirme Kursu [DYK] açılması” (f=2) ve “sosyal bilgiler ders saatinin artırılması” (f=2), şeklinde dağılım göstermiştir. Katılımcıların çoğunluğu (f=14) sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri olmadığını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili bazı öğrencilerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğretmenimiz her şeyi çok güzel anlatıyor ondan bir isteğimiz veya bir beklentimiz yok.” (Ö4)

“Öğretmenimiz derste konuları çok güzel anlatıyor”. (Ö6)

Dört öğrenci sosyal bilgiler derslerinin daha eğlenceli anlatılması gerektiği konusunda görüş bildirmiştir. “Derslerin eğlenceli işlenmesi” koduyla ilişkili olarak iki öğrencinin cevabı aşağıda verilmiştir.

“Derslerin daha eğlenceli olması daha iyi olurdu”. (Ö15)

“Öğretmenin dersleri biraz daha eğlenceli hale getirmesi.” (Ö27)

Öğrencilerden 3’nün sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin daha fazla etkinlik yapması gerektiğine dikkat çekmiştir. Örneğin Ö18, “*Bizi tarihi eser konusunda müzeye götürebilir farklı farklı etkinlikler yapabilir*” şeklinde cevap vermiştir. Öte yandan 3 öğrenci sosyal bilgiler öğretmenlerinden öğrencilerle ilgilenmesini beklemektedirler. Bu konuyla ilgili olarak Ö5, “*İlgi, alaka, sevgi, duyarlılık.*” şeklinde görüş belirtmiştir. En az tekrar eden kodlar ise okulda destek amaçlı yetiştirme kursunun açılması ve sosyal bilgiler ders saatinin artırılması yönündedir. Bu kodlara ilişkin olarak Ö9: “*Ders saatinin artırılması günde 2 saat değil de 3 saat dersin işlenmesi ayrıca okulda bir kurs programının olmasını isterdim...*” şeklinde görüş belirtmiştir.

3.3.2. Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Verdikleri Cevaplar

Altıncı sınıf öğrencilerinin “Sosyal bilgiler öğretmenlerinizden beklentileriniz ve/veya istekleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmeninden Beklentileri

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Beklentilerin karşılandığı	12
Derslerde etkinlik yapılması	6
Konuların uygulamalı anlatılması	6
Bilgi öğretilmesi	4
Dersin eğlenceli işlenmesi	3
Öğrencilere sevgi gösterilmesi	2

Tablo 9’a göre 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinden “beklentileri” “beklentilerin karşılandığı” (f=12), “derslerde etkinlik yapılması” (f=6), “konuların uygulamalı anlatılması” (f=6), “bilgi öğretilmesi” (f=4), “dersin eğlenceli işlenmesi” (f=3) ve “öğrencilere sevgi gösterilmesi” (f=2) şeklindedir. Öğrencilerin çoğunluğu sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri olmadığını, öğretmenlerinin bütün beklentilerini karşıladığını belirtmişlerdir. “Beklentilerin karşılandığı” koduna ilişkin olarak iki öğrencinin görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Öğretmenimden bir beklentim yok çünkü çok iyi ders anlatıyor.” (Ö37)

“Her şeyin en iyisini yapıyor, istediğim ya da beklediğim bir şey yok.” (Ö41)

Altı öğrenci sosyal bilgiler dersinde etkinlik yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden etkinlik yapması yönünde beklentisi olan (Ö39) “*Öğrencilere çeşitli etkinlikler yaptırması*” şeklinde cevap vermiştir.

3.3.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Verdikleri Cevaplar

Yedinci sınıf öğrencilerinin “Sosyal bilgiler öğretmenlerinizden beklentileriniz ve/veya istekleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmeninden Beklentileri

Kod	Öğrenci Sayısı (f)
Beklentilerin karşılandığı	11
Dersin eğlenceli işlenmesi	6
Sınıf içinde ve dışında uygulamalı etkinlikler	3
Derslerde etkinlik yapılması	2

Tablo 10’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri “beklentilerin karşılandığı” (f=11), “dersin eğlenceli işlenmesi” (f=6), “sınıf içinde ve dışında uygulamalı etkinlikler” (f=3) ve “derslerde etkinlik yapılması” (f=2) şeklinde dağılım göstermiştir. Öğrencilerden çoğunluğu (f=11) sosyal bilgiler derslerinden ve öğretmeninden beklentileri olmadığını, bütün beklentilerinin karşılandığını belirtmişlerdir. “beklentilerin karşılandığı” koduna ilişkin olarak cevap veren iki öğrencinin görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenin beklentilerimi karşılıyor.” (Ö63)

“Bir isteğim yok zaten herzeyi yapıyorlar iyi ki varlar.” (Ö65)

Öğrencilerden 6’sı sosyal bilgiler dersinin eğlenceli işlenmesi yönünde beklentileri olduğunu belirtmiştir. Buna örnek olarak Ö82 kendi görüşünü “*Bize birçok çeşitli aktiviteler yaptırması ve dersi eğlenceli hale getirmesidir.*” şeklinde belirtirken; Ö8 “*Derste sıkılmamız ve dersi anlamamız için etkinlik yaptırmasını beklerdim.*” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, ortaokul 5, 6. ve 7.sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri, öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunları ve sosyal bilgiler öğretmeninden beklentileri belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara her bir alt problem doğrultusunda ayrı ayrı yer verilmiştir.

4.1. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Öğrenme Nedenlerine Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt probleminde öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerinin her sınıf düzeyinde benzerlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Bunlar “dersi sevmek”, “merak etmek”, “öğretmenin etkisi”, “tarih öğrenmek” ve “geleceğe hazırlaması” şeklinde belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre 5. ve 7. sınıf seviyesindeki öğrenciler sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenini çoğunlukla tarih konularını öğrenme olarak tanımlamıştır. Tarih, geçmişte yaşanmış olay ve olguların sözlü ve yazılı belge, kanıt ve dokümanlara dayanarak

farklı bakış açılarıyla değerlendirilen bir disiplindir (Akhan, 2020). Öğrencilere tarih öğretilmesindeki amaç tarihini, toplumunu, değerlerini, kültürel mirasını tanıyan, özümseyen ve koruyan etkili ve sorumlu vatandaşların yetiştirilmesidir (Doğan, 2019). Dolayısıyla sosyal bilgiler dersi öğrencilere tarih bilincinin kazandırılmasını ve yaşadıkları toplumun değerlerini öğrenmelerini sağlayacak bir derstir (Utkugün & Koca, 2020). Zhao ve Hoge'nin (2005) yaptıkları araştırmada ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde geçmişle ilgili bilgiler öğrenmeyi istedikleri bulgusu bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Faiz ve Karasu Avcı'ya (2020) göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi konuları anlatması öğrencilerin derse karşı motivasyonunu artırmaktadır. Benzer sonuç Akhan ve Altaş'ın (2021) 6. ve 7. sınıf öğrencileriyle yaptıkları araştırma da ortaya çıkmıştır. Söz konusu araştırmaya göre hem Bilim ve Sanat Merkezindeki [BİLSEM] öğrencileri hem de devlet okullarında öğrenim gören öğrenciler, sosyal bilgiler dersinde öğrenmek istedikleri konuların başında tarih konuları olduğunu belirtmişlerdir. Yükseköğretimde sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan bir araştırmada öğrencilerin sosyal bilgiler eğitimi ile tarih eğitimi bütünlüştürme çabasına girdiği sonucuna varılmıştır (Çetinoğlu, 2013). Yeşilbursa ve diğerlerine (2020) göre, sosyal bilgiler öğretmen adayları tarih öğrenmenin önemli olduğunu düşünmektedirler. Yapılan araştırmalar ışığında 5 ve 7. sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersiyle tarih konular öğrendikleri, bu düzeydeki öğrencilerin sosyal bilgiler dersini tarihi konuları öğreten bir ders olarak değerlendirdikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri incelendiğinde sosyal bilgiler dersini sevmek olduğu öne çıkmıştır. Ayrıca diğer sınıf seviyelerinde de öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri arasında ikinci en büyük etken derse sevmek olarak belirlenmiştir. Her sınıf düzeyinde öğrencilerin çoğunluğu sosyal bilgiler dersini sevdiğini belirtmiş ve bu durumun onları sosyal bilgiler dersini öğrenmeye motive ettiğini ifade etmiştir. Bu bulgu göz önünde bulundurulduğunda bir derste başarılı olmanın en önemli koşullarından birinin derse sevmek olduğu unutulmamalıdır (Şimşek, 2010). Bu bakımdan elde edilen bulgular sosyal bilgilere atfedilen değer bağlamında ümit verici olarak ifade edilebilir. Alan yazın incelendiğinde benzer bulguların yer aldığı belirlenmiştir. Üztemur ve diğerlerinin (2018) yaptığı araştırmaya göre, 7. sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersini, sosyal bilgiler dersinde müze ve tarihi mekanlara düzenlenen gezilerin derse eğlenceli kılmasına bağlı olarak en sevdikleri ders olarak göstermişlerdir. İbrahimoglu ve Öztürk'ün (2013) araştırmasına göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirmelerinde “derse etkin katılım, dersin zevkli geçmesi, günlük hayattan örneklerin sınıfa taşınması” gibi unsurların oldukça etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bolat (2020) tarafından hem BİLSEM'e giden hem de devlet okullarına devam eden 5. sınıf öğrenciyle yapılan araştırmaya göre öğrenciler BİLSEM'deki sosyal bilgiler dersini eğlenceli, yönlendirici ve düşünmeyi sağlayan bir ders olarak görürken, devlet okullarında verilen sosyal bilgiler dersini eğlendirici, bilgilendirici, hayata hazırlayan bir ders olarak nitelendirmişlerdir. Son olarak Akengin ve diğerlerinin (2011) altıncı sınıf öğrencileriyle yaptıkları araştırmada öğrencilerin çoğunluğunun sosyal bilgiler dersini sevdiği, derse kolay ve eğlenceli bulduğu ve dersten zevk aldıkları sonucuna varılmıştır. Duyuşsal özellikler ilgili derste bilişsel başarıyı dörtte bir oranında etkilemekte, yani derse sevmek, derse karşı olumlu düşüncelere sahip olmak derste başarıyı artırırken; derse sevmemek, derse karşı olumsuz tutumlara sahip olmak derste motivasyon ve başarıyı düşürebilmektedir (Bloom & Özçelik, 1995, akt. Tay & Tay, 2006). Bilgin'e (2019) göre, öğrencilerin sosyal bilgiler dersini sevmesi öğrencilerde derse başarabileceklerine olan inancı yükseltmektedir.

Bulgular incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin kendilerini geleceğe hazırladığı araştırmaya katılan her sınıf düzeyindeki öğrencilerin ortak cevapları arasında yer almıştır. Aksu'nun (2015) araştırmasında öğretmenlerin öğrencilerin sosyal bilgiler dersi sayesinde doğaya çok fazla değer verdikleri belirtilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin okulda edindikleri bilgi ve deneyimleri yaşamla bütünleştirmesini, günlük yaşamda kullanmalarını, öğrencilere doğa ve çevre bilinci kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2018).

Toplumla iç içe olan sosyal bilgiler dersinin içinde yer alan kazanımlar öğrencilerin günlük yaşamda kullanabilecekleri bilgiler öğretir (Seyhan, 2020). Benzer şekilde çalışmada her sınıf düzeyinde öğrenciler arasında sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri arasında “öğretmen etkisi” bulgusunun yer aldığı görülmüştür. Bu sonuca göre sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerin bu dersi öğrenme isteği duymasında önemli bir etkidir. Alan yazında ampirik bulgular sosyal bilgiler öğretmenin teknik bilgi ve birikimi, derste kullandığı malzemeler, kaynak kitaplar ve sınıf etkinliklerinin öğrencilerin derse yönelik tutumlarını önemli ölçüde etkilediğini doğrulamıştır (Akhan & Kaymak, 2020). Araştırmacılar öğretmen nitelikleri ve etkinliğinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersi ile ilgili tutum ve algılarının oluşmasında etkili olduğunu ileri sürmüştür (Sunal & Haas, 2005). Örneğin İltter’in (2021b) sekizinci sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmaya göre öğrenciler ‘iyi’ bir öğretmeni çalışkan, yaratıcı, kendini geliştiren, yenilikçi, cesaret verici, mizah anlayışına sahip, yol gösteren, adil, fikirlere saygı duyan ve etkili bir şekilde iletişim kurabilen kişilik özellikleriyle bağdaştırmaktadır. Ayrıca katılımcı öğrenciler iyi bir öğretmenin güler yüzlü olması gerektiğini, öğrencileri karşılaştırılmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu araştırmanın sonucu ve alan yazındaki kuramsal açıklamalar nitelikli özelliklere sahip bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilerin derse yönelik öğrenme algıları üzerinde anlamlı bir etkisinin olabileceğini göstermektedir.

Çalışmada “merak etmek” öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerinden biri olarak bulunmuştur. Tüm sınıf düzeyindeki öğrenciler, merak duygusunun kendilerini sosyal bilgiler öğrenmeye motive ettiğini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler, çocukların doğuştan gelen keşif, araştırma, sorgulama dürtüsünü kullanmaları için onlara ideal bir ortam sunar. Çünkü sosyal bilgiler sınıfları çocukların dünyayı gördükleri ve yorumladıkları; halkları, mekânları, kültürleri, sistemleri, politikaları, afetleri ve tarihsel olayları öğrendikleri önemli yaşam alanlarıdır (Parker, 2015). Sosyal bilgiler herhangi bir ders veya alana kıyasla çocukların keşfedebileceklerinden daha çeşitli, uyarılma ve zorluk açısından daha zengin bir anlayışı benimsemektedir. Bu anlayış bilgiyi sentezlemek, bilinçli kararlar almak, etkili bir şekilde iletişim kurmak ve sürekli değişen küresel bir toplumda başarılı ve girişimci bireyler olmak için çocukların bugün ve gelecekte eleştirel okuryazar olmaları gerektiğini kabul etmektedir (İltter, 2023). Nitekim sosyal bilgilerin iyi öğretildiği sınıflar, ilgi ve güven ortamına dönüştüğü ve öğrencileri hedef konuya aktif, sorgulayıcı ve yenilikçi yollarla dahil ettiği ortamlardır. Araştırmalar sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan bazı görsellerin ve açıklayıcı metinlerin öğrencilerde merak duygusunu uyandırdığını, böylece öğrencilerde konuyu araştırma isteği oluşturduğunu ve öğrencilere yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı verdiğini göstermiştir (Üztemur vd., 2021).

4.2. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Sürecinde Karşılaştığı Sorunlara Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler öğrenirken karşılaştığı sorunları veya zorlukları belirlemektir. Bulgulara göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunlar bazı kavramların karmaşık ya da soyut olması, sınıfta gürültülü ortamın oluşması, derslerin sıkıcı olması, “uzaktan eğitime erişimde donanım sorunları, Osmanlı Tarihi’nin zor olması, derse odaklanmada güçlükler yaşanması ve sınav kaygısı olarak belirlenmiştir. Öğrenci görüşlerinde en çok tekrar eden sorun öğrencilerin sosyal bilgiler ile ilgili bazı konuları, fikirleri ya da kavramları anlamada zorlandıkları şeklindedir. Hemen hemen her sınıf düzeyinde öğrenciler tarafından sosyal bilgiler dersinde bazı konuları anlamadıkları tespit edilmiştir. Yedinci sınıf öğrencileri özellikle Osmanlı Tarihi konularında zorlandıklarını bu konuların içerik olarak yoğun olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgu önceki araştırmalardan elde edilen sonuçlarla da tutarlıdır (Uygun, 2020).

Alan yazında yapılan incelemeler sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde birçok sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Araştırmalarda öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan bazı konularda zorlandıklarını göstermiştir. Örneğin Göksu (2020) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin tarih konularına karşı isteksiz ve önyargılı oldukları ve bu konularda

sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Yıldırım'ın (2013) yaptığı araştırmada da öğrencilerin sosyal bilgiler dersi içinde yer alan tarih konularını anlamada zorlandıkları görülmüştür. Memişoğlu ve Köylü'nün (2015) yaptığı çalışmada öğretmenlere sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunlar sorulduğunda öğretmenler ders kitaplarının yeterli sayıda etkinlik içermediğini ve özellikle tarih konularının içeriklerinin ağır olduğunu belirtmişlerdir. Pişmek'in (2020) yaptığı araştırmaya göre, sosyal bilgiler öğretmenleri öğretim programında yer alan tarih ve coğrafya konularının ağır olduğunu ve bu konuların sadeleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Taşkın (2017) araştırmasında sosyal bilgiler kitaplarındaki görsellerin 5. ve 6. sınıflarda biçim ve içerik yönünden, 7. sınıflarda ise anlam yönünden yetersiz olduğunu belirlemiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersini anlamamalarının bir nedeni de ders öğretmenlerinin öğrenme-öğretme sürecinde farklı yöntem ve teknikleri kullanmaması olabilir. Bu bulgular ışığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerinin dersi daha iyi anlamalarını ve etkin olarak katılımını sağlayacak farklı yöntem ve teknikleri kullanılmaları önerilebilir. Özellikle de Tarihi konularını öğrencilere aktarabilmek için her konu ve konuya ayrılan süreye göre en uygun yöntem ve tekniği seçmek önemlidir (Özdemir, 2018).

Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde geleneksel öğretimin aksine öğrencilerin bir tarihçi gibi tarihsel kanıtlar ve kültürel öğeler üzerinde ortaklaşa çalışacakları uygulamalara yer vermek yerinden olacaktır. Öğretmenler tarihi konuların öğretiminde tarihsel düşünmeyi gerçekleştirmek için tarihçilerin kullandığı bazı becerileri kullanma yoluna gidebilirler. Bu beceriler kronolojik düşünme, tarihsel kavrayış, tarihsel analiz ve yorumlama, tarihsel araştırma becerisi ve tarihsel konuların analizi ve karar verme şeklindedir. Sosyal bilgilerdeki tarihsel konular, öğrencilerin önceki bilgilerine bağlanarak, öğrencileri alternatifleri ve tepkileri düşünmeye teşvik ederek daha ilgili hale getirilebilir. Bu becerileri öğrencileri tarihsel konulara dahil etmek etkili bir yoldur ve öğrencilerin sosyal bilgilerde tarihsel fikirler ve kavramları anlamaları için de somut bir yol sağlayabilir. Öğrenciler kronolojik düşünme, tarihsel kavrayış, tarihsel analiz ve yorumlama, tarihsel araştırma ve tarihsel konuların analizi ve karar verme gibi becerileri kullanarak tarihi olayları daha fazla tartışma fırsatlarına sahip olabilirler. Araştırmacılara göre sosyal bilgiler, insanları, yerleri ve tarihleri ezberlemekten daha fazlası olarak öğretildiğinde üst düzey düşünme gerçekleşmektedir. Nitekim sosyal bilgiler öğretiminin önemli bir yönü onu gerçek dünya bağlamına ve giderek artan bir şekilde diğer içerik alanlarına bağlamaktır (Bouck & Gauri, 2010). Öte yandan Amerikan Ulusal Araştırma Konseyi'nde (2003) öğrencilerin zaman zaman dil ve sanat alanlarında denemeler ve yaratıcı parçaları yazmaları, tarih ve sosyal bilgilerle ilgili birincil kaynak belgeleri okuyarak analiz edip değerlendirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Öğrencilerin tarihi konuları kavrayabilmesi için öğrenciyi merkeze alan, aktif öğrenmeyi sağlayabilecek yöntem ve tekniklerin uygulanması tavsiye edilebilir. Ayrıca öğretim süreci tasarlanırken bireysel farklılıklar da göz önüne alınmalıdır.

Çalışmada her sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ifade ettiği sorunlardan biri de derslerde oluşan gürültüdür. Öğrenciler bu durumun sosyal bilgiler dersini anlamalarına engel olmakla beraber motivasyonlarının düştüğünü ifade etmiştir. Benzer sonuç Yıldırım'ın (2013) yapmış olduğu çalışmada da bulgulanmıştır. Bahsi geçen çalışmaya göre, sosyal bilgiler dersinde ortaya çıkan gürültünün öğrencileri olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu araştırmada ve Yıldırım'ın (2013) araştırmasında gürültünün öğrenci motivasyonunu olumsuz etkilediği ve öğrencilerin öğretmenlerden bu konuda çözüm beklemedikleri söylenebilir. Sınıf yönetiminde yaşanan sorunların nedenlerinden biri öğrencilerin disiplinsiz davranışları olabilir (Tahiroğlu, 2006). Sınıfta istenmeyen davranışların nedenlerinden biri de ders öğretmenin sınıfa hakim olamaması da olabilir. Öğretmenin sınıf yönetiminde yetersiz olması, öğrencileri kontrol altında tutmakta ve öğrencileri öğrenmeye yönlendirmekte başarısız olmalarına sebep olabilmektedir (Recepoglu & Ergün, 2016). Bozan ve Ekinci'nin (2020) araştırmalarına göre, sınıf yönetiminde yaşanan sorunlardan bazıları ders öğretmenlerinden kaynaklanmaktadır. Söz edilen araştırmada sınıf yönetimine etki eden faktörler öğretmenlerin alan bilgisi, öğrenme sürecinde kullandığı yöntem ve teknikler, teknolojiyi etkili kullanması, zamanı verimli kullanması, öğrencilere bakış

açısı, öğrenciyle iletişimi ve kılık kıyafeti olarak bulgulanmıştır. Yılmaz ve Tepebaş'ın (2011) araştırmasına göre, mesleğe yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecini planlamada ve öğrenme ortamını düzenlemede sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Sınıf yönetiminde otoriter ve katı tutum sergileyen öğretmenler öğrencilerin gelişimini olumsuz etkilerken, olumlu kişilik özelliklerine sahip demokratik bir sınıf ortamı oluşturan öğretmenler öğrencilerin gelişimine olumlu etki edebilmektedir (Sezer, 2018).

Bulgular arasında 5.sınıf öğrencilerinden bazılarının derste sıkıldıkları görülmüştür. Benzer sonuç Aksu'nun (2015) çalışmasında da gözlemlenmiştir. Bu çalışmaya göre öğrenciler sosyal bilgiler dersine ilgi göstermemektedir. Öğrenciler, sosyal bilgiler dersini ezbere dayalı ve sıkıcı bir ders olarak görmektedir (Gökdemir, 2018). Pişmek'e (2020) göre öğrenciler, sosyal bilgiler dersindeki konuların sıkıcı olduğunu ve ilgi çekici konulara yer verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Açıklın ve Gönenç'in (2017) yaptıkları çalışmada öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu bir tutum geliştirmedikleri bulgusuna ulaşmışlardır. Sıkıcı, tekdüze dersler öğrencilerin derse karşı ilgisiz kalmasına ve olumsuz tutum geliştirmesine sebep olmaktadır. Öğrenciler sosyal bilgiler öğrenmeyi sıkıcı bulabilirler ya da en azından sunulan içeriği öğrenmeye değer vermeme duygusuna kapılabilirler (Gallavan & Kottler, 2007). Ancak öğrenciler sosyal bilgileri yaşamları ve kariyerleri için anlamlı bir değer olarak görmezlerse öğrenme ortamına motive olmada sorunlar yaşayabilmektedir. Bu durum öğrencide haliyle motivasyonsuzluk duygusu uyandırır (İlter, 2023). Bu noktada öğretmenlerin öğrencilerin başarı beklentilerini dikkate almaları, öğrendiklerinin gelecekteki yaşamları ile ilişkili olduğunu vurgulamaları ve derste sürekli sıkıcı, tekrarlayıcı, ilginç olmayan tek tip yöntem ya da uygulamalara yer vermek yerine çeşitli, ilgi çekici ve zorlayıcı görevler sağlayan farklı öğretim stratejilerini kullanmaları öğrencilerin öğrenmeye dair anlayışlılarını ve motivasyon düzeylerini etkileyebilir. Sosyal bilgiler dersini öğrenme sürecinde öğrenciyi merkeze alan ve ilgisini çeken farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması öğrencilerin derse yönelik tutumlarını olumluya çevirebilir (Öztürk & Korkmaz, 2020).

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç Covid-19 salgını nedeniyle okullarda eğitimin uzaktan eğitim yoluyla devam etmesi nedeniyle bazı öğrencilerin sosyal bilgiler dersine uzaktan erişimde donanımsal sorunlar yaşamasıdır. Bulgulara göre altıncı sınıf öğrencileri en çok bu tür sorunları yaşamıştır. Ekranı görememek, öğretmenin sesinin gelmemesi, bağlantının kopması, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde motivasyonlarını düşüren ana etmenler olarak belirlenmiştir. Benzer sonuç Gezer ve Ersoy'un (2021) çalışmasında da bulgulanmıştır. İlgili araştırmaya göre, internet bağlantısı ve tabletlerden kaynaklanan teknik sorunlar öğrencilerin motivasyon düzeylerini düşürmektedir. Can (2020) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin uzaktan eğitim derslerine erişim sağlayamadığı, erişim sağlansa bile etkili kullanılmadığı, bilişim teknolojilerinde okuryazarlık becerilerinin yetersiz olduğu görülmüştür. Son olarak Akgül ve Oran (2020) yürüttükleri çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri uzaktan eğitime karşı öğrencilerin motivasyonsuzluk sorunu yaşadıklarını belirlenmiştir. Bahsi geçen çalışmada derslere katılan öğrencilerin sayıca çok az olduğu, öğrencilerin bağlantı sorunu yaşadıkları görülmüştür. Öğrencilerin karşılaştıkları internete bağlanma, ekran boyutunun küçük olması, tablet veya mobil cihazların pil seviyesi ve etkileşimli içeriğe ulaşmama gibi teknik sorunlar derse katılım ve öğrenme üzerinde olumsuz etkiler meydana getirebilmektedir (Kukulska-Hulme & Pettit, 2009). Bu tarz sorunların önüne geçebilmek için uzaktan eğitime yönelik alt yapının geliştirilmesi, erişim imkanı sağlayamayan öğrencilere fırsat eşitliğinin sağlanması önerilebilir.

4.3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden Beklentilerine Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmeninden beklentilerini belirlemektir. Bunun için öğrencilere “Sosyal bilgiler öğretmenlerinizden beklentileriniz ve/veya istekleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgularda “beklentilerin karşılandığı”, “derslerde etkinliklerin yapılması”, “derslerin eğlenceli işlenmesi”, “derslerin uygulamalı olarak verilmesi”, “öğrencilere ilgi ve sevgi gösterilmesi”, “sosyal bilgilere ayrılan ders saatinin

artırılması” ve “DYK ’nın açılması” kodları ortaya çıkmıştır. Her üç sınıf düzeyinde öğrencilerin çoğunluğu sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentilerini karşıladığını düşünmektedir. Ancak öğrencilere daha fazla kontrol hissi sağlayan öğretim etkinliklerine yer verilmesi, derslerin eğlenceli ve aktif katılımı teşvik edici bir şekilde işlenmesi, uygulamalı etkinliklere yer verilmesi öğrenci beklentilerinde sıklıkla tekrar eden önemli sonuçlar arasındadır. Hemen hemen her sınıf düzeyindeki öğrencilerin bu beklentilere sahip olduğu görülmüştür.

Elde edilen bu sonuç alan yazında yapılan araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Kösem’in (2019) araştırmasında, ortaokul öğrencileri öğretmenlerden kendilerini sıkılmalarını, dersleri eğlenceli ve oyun temelli işlemelerini, geleneksel öğretim yöntemleri yerine öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenebileceği anlamlı sosyal bilgiler etkinlikleri kullanmalarını bekledikleri bulunmuştur. Bu bulgu yapılan bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Konuların teorikten çok uygulamalı olarak işlenmesi, soyut konuların somutlaşması sosyal bilgilere ilişkin önemli kavram ve olguların anlaşılmasını daha fazla olumlu yönde etkileyecektir (Pişmek, 2020). Öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları sorunlara yaratıcı ve farklı çözüm önerileri geliştirebilmesi için, sosyal bilgiler programında yer alan uygulama düzeyindeki kazanımlara daha fazla yer verilmesi gerekir (Karadeniz vd., 2015). Nitekim yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre öğrencilerin kendileri açısından anlamlı olması için bilgiyi kendi zihinlerinde yapılandırmaları gerekmektedir. Güçlü ve anlamlı sosyal bilgiler öğrenimi için öğretmenlerin önemli sosyal bilgiler içeriği, becerileri ve değerleri öğretmek için öğretim stratejilerinde farklılığa gitmeleri gerekmektedir (Sunal & Haas, 2005). Tüm öğrencilerin öğrendiklerini genelleyebilmeleri ve yeni bağlamlara aktarabilmeleri gerekir. Dolayısıyla anlamlı sosyal bilgiler öğrenimi aktif bir bilgi inşa süreci olup öğrenciler için bilgi, deneyim, fikir ve ilişkiler ağı yaratır. Sosyal bilgiler öğrencinin hem sınıf içinde hem de sınıf dışında günlük hayattaki olaylarla aktif olarak bağlantı kurmasını amaçladığı için sosyal bilgilerde anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesi için sınıf deneyimlerinin öğrenciler tarafından algılanması gerekmektedir. Böylece öğrenciler zihinlerindeki algıları zihinsel olarak yeniden oluşturabilir ve kendi ön bilgilerine uyacak şekilde dönüştürebilirler. Alan yazındaki bazı araştırmalar sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılandırmacılık konusunda kendilerini yeterli görmediğini gösterge de (Bada & Kırpık, 2021) öğretmenler yapılandırmacı yaklaşımı sosyal bilgiler programının güçlü ve amaçlı bir parçası olarak görmelidir. Çünkü bu anlayış sosyal bilgiler içeriğinin, becerilerinin ve değerlerinin anlamlı bir şekilde öğrenilmesi, öğrencilerin toplum içinde demokratik davranışlarını teşvik etmektedir. Elde edilen sonuçlar öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde etkinlik yapılması yönündeki beklentilerini doğrulamaktadır.

Araştırmada 5 ve 6. sınıf öğrencilerin sahip oldukları ortak beklentilerden biri de sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere ilgili olması ve onlara sevgi göstermesidir. Öğretmenlerin öğrencilerle ilgilenmesi, öğrenci sorunlarına kayıtsız kalmaması ve öğrencileri anlamaya çalışması öğrencilerin başarı ve motivasyonları açısından oldukça önemlidir. Öz belirleme kuramına göre ilgi ve sevgi desteği sınıfta sadece başarılı ya da yüksek performansla sahip olmanın bir ürünü değildir aynı zamanda aidiyet veya ilişki duygusu öğrencilerin motivasyonel gelişimi için de bütünleyici bir rol oynamaktadır (Deci & Ryan, 2022). Nitekim öğrenciler öğretmen ya da aileleri ile zenginleştirici ilişkiler geliştirme fırsatına sahip olduklarında kişilerarası bağlılık ihtiyacı karşılanır. Zira ilişki ihtiyacının tatmini, öğrencilerin potansiyellerini geliştirmelerine yardımcı olur (Guay, 2022). Alan yazında yapılan araştırmalarda benzer bulgular olduğu görülmüştür. Yakın zamanda Çınar (2018) tarafından yapılan araştırmaya göre, öğrenciler öğretmenlerden okul içinde ve okul dışında onlara ilgi göstermelerini, değer vermesini, etkili ve samimi bir iletişim kurmasını, onlara karşı cana yakın, anlayışlı, hoşgörülü, sabırlı ve esprili olmasını beklemektedir. Kösem’e (2019) göre, öğrenciler öğretmenlerden güler yüzlü, kibar olmasını, öğrencilerle sohbet etmesini, onlara arkadaşça yaklaşmasını, samimi olmasını ve öğrencilere ilgi göstermesini beklemektedirler. Benzer sonuç alan yazındaki diğer araştırmalarda da (Tangülü vd., 2015; Telli vd., 2008; Yılmaz, 2007) bulgulanmıştır. Bu araştırmaların ışığında öğretmenlerin öğrencilere karşı ilgisinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Aileler de

çocuklarının öğretmenlerden; çocuklarıyla iyi iletişim kurmalarını ve onlarla ilgili olmalarını beklemektedirler (Akdoğan, 2014). Sılay ve Gök'ün (2004) araştırmasına göre, staj gördükleri okullarda öğretmenlerin, öğretmen adaylarına ilgisiz davranması öğretmen adaylarını olumsuz etkilemektedir. Sonuç olarak öğrencilerin öğretmenlerden ilgi ve sevgi bekledikleri, bu beklentileri karşılandığında da mutlu oldukları ve bu durumun dersteki başarılarını doğrudan etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmada bulgular incelendiğinde 5.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgilere ayrılan ders saatinin artırılması yönünde bir beklentisi olduğu görülmüştür. Alan yazında yapılan araştırmalar sosyal bilgiler ders saatinin yetersiz olduğunu göstererek bu araştırmada elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermiştir (Kuş & Çelikkaya, 2010). Araştırmalar sosyal bilgilerde yer alan konuların kapsamı ve yoğunluğuna göre ders saatinin kısıtlı olduğunu (Er & Bayındır, 2015; Memişoğlu & Köylü, 2015; Sezer vd., 2021; Pişmek, 2020) ve derslerde farklı öğretim yöntemlerinin yeterince kullanılmadığını göstermiştir (Koçoğlu & Egüz, 2019). Göksu'ya (2020) göre, sosyal bilgiler ders saatinin yetersiz olması öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri kullanmasını engellemektedir. Sınırlı öğretim süresi öğrencilerin sınıflarda sosyal bilgiler öğrenimini etkilemektedir. (Fitchett & Heafner, 2010). Öğrencilerin çok yönlü bir vatandaş olmaları için okul hedeflerinde, mesleki gelişimde ve öğretim programlarında sosyal bilgiler dersi daha fazla vurgulanmalıdır (National Council for the Social Studies, 2017). Sosyal bilgiler ders saatinin artırılması ders içi etkinliklere daha fazla yer verilebilmesi, konuların yeterince süre ayrılarak farklı yöntem ve tekniklerle işlenebilmesi ve iyice pekiştirilebilmesi için gerekmektedir. Bu durumun öğrencilerin başarısına olumlu yansıtacağı öngörülmektedir. Böylece dersler uygulamalı bir şekilde işlenebilir ayrıca anlaşılmayan, karmaşık, soyut kavramlar, fikirler farklı yöntem ve teknikler kullanılarak öğrencilere daha somut temeller sağlayan deneyimler sunabilir. Öğretmenler sosyal bilgiler ders saatinin artmasıyla öğrencilere sosyal bilgiler kavramları için anlam inşa edecekleri duyuşsal ve somut deneyimler vermek için daha fazla etkinlikleri tasarlama fırsatı elde edebilirler

Çalışmada öğretmenden beklentiler kategorisinde son olarak 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik destekleme ve yetiştirme kurslarının (DYK) açılması yönünde taleplerinin olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler DYK kursları sayesinde okulda daha fazla vakit geçirmeyi ve konuları tam olarak kavramayı istemektedirler. Sosyal bilgiler dersine yönelik destekleyici kursların açılmasıyla öğrencilere konu tekrarı yapma, daha fazla soru çözme ve dersi pekiştirme fırsatı verecektir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (Değişik: 23/09/2014 tarih ve 41445909 sayılı Makam Onayı) örgün ve yaygın eğitim kurumlarında eğitim gören öğrencilere fırsat eşitliği sağlamak adına destekleme ve yetiştirme kursları açmıştır (Dönmez vd., 2018). DYK Yönergesinde kursların açılması, kapatılması, öğrenci sayısı, öğrenci devamsızlıkları, ders saatleri ve diğer bütün ayrıntılar açıklanmıştır (MEB, 2017). Sarıca'nın (2018) öğretmenlerle yaptığı çalışmada kursların önemli ve faydalı olduğu öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Aynı araştırmada kursların fırsat eşitliği sağladığı, derste öğrenilenlerin tekrar edilmesi ve pekiştirilmesi, kalıcı öğrenmeye katkı sağladığı, daha fazla soru çözme ve deneyim kazandırma imkânı sağladığı sonucuna varılmıştır. Yeşilyurt'un (2019) sosyal bilgiler öğretmenleriyle yaptığı araştırmanın sonucunda DYK'lar ile derslerde eksik kalan öğrenmelerin giderildiği, öğrenilen bilgilerin pekiştirildiği, ulaşılmayan kazanımların farklı yöntemlerle tekrar aktarıldığı saptanmıştır. Timur ve diğerlerinin (2020) yaptıkları araştırmaya göre, ortaokul öğrencileri DYK'larda genellikle konu tekrarı yaptıklarını ve test çözdüklerini belirtmişlerdir. Söz konusu araştırmada öğrencilerin DYK'ları pekiştirme, geri kaldıkları derslerde açığı kapatma açısından avantajlı gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Akdoğan'ın (2014) araştırmasına göre, veliler de öğretmenlerin kurs açmaları konusunda olumlu düşüncelere sahip. Son olarak Bozbayındır ve Kara (2017) tarafından yapılan çalışmada DYK'nın, öğrencilerin okul derslerine destek, öğretmene maddi destek olması, öğretmenlerin mesleki gelişimini sağlama ve maddi durumu iyi olmayan öğrencilere destek olması gibi olumlu katkılarının olduğu ortaya çıkmıştır. Tüm bu sonuçlar öğretmen ve öğrenci yanından velilerin de DYK kurslarının açılması yönünde bir beklentiye sahip olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin

DYK'lara bakış açılarının olumlu olduğu, öğrenilenlerin kalıcılığında oldukça etkili olduğu söylenebilir.

ÖNERİLER VE SINIRLILIKLAR

Bu araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenlerinin başında tarih öğrenmek gelmektedir. Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretilmesiyle birey var olduğu toplumu tanır, yaşadığı topluma uyum sağlar ve milli bilinci geliştirir. Öğrencilerin konuları daha iyi kavrayabilmesi için tarih konularının öğretilmesinde film, video, belgesel gibi görsel ve işitsel materyallerden yararlanılmasının, öğrenme sürecinde arşiv incelemeleri, kanıt kullanma ve şehir tarihleri gibi farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasının olumlu etkileri olabilir.

Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan bazı öğrencilerin derste sıkıldıkları, derse sevmedikleri ve derse etkin katılmadıkları görülmüştür. Öğrencilerin sosyal bilgiler öğrenme nedenlerinden bir diğeri sosyal bilgiler dersini sevmeleridir. Bu anlamda sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerini aktif kılmalı ve öğrenme sürecine dâhil etmeli, öğrencileri için ilgi çekici, anlamlı ve uygun içerikler sunmalıdır. Öğretmen öğrencileri sosyal bilgiler içeriğine ilgi duymaya motive etmek için pek çok fırsat yaratabilir. Öğretimi planlarken, öğretmenlerin öğrencileri öğrenmeye neyin motive ettiğini güçlü bir şekilde düşünmeleri gerekir. Çoğu zaman öğretmenler, içerik kapsamı için öğrencilerin ilgisini, katılımını feda etmektedir. Öğrencilere derse daha fazla sevdirebilecek öğrenci merkezli etkinliklere ağırlık verilebilir. Enerjik, sabırlı, güler yüzlü, kızmayan, sıkıcı olmayan, esprili, eşit söz hakkı veren, bilgili, arkadaş gibi davranan, ciddi, adil ve sevecen gibi temel özelliklere sahip model bir sosyal bilgiler öğretmeni öğrencilerin derse sevmesini sağlayabilir.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunların başında “sosyal bilgilerle ilgili bazı konuları anlamamak” gelmektedir. Buna göre her öğrenme alanı sonucunda biçimlendirici ve izlemeye yönelik değerlendirmeler yapılarak öğrencilerin hangi kazanımlara ulaşamadıkları belirlenebilir. Öğrencilerin öğrenme alanına ait kazanımları öğrenme düzeyini belirlemeye yönelik olarak yapılan biçimlendirme değerlendirmeler aynı zamanda öğrencilere destek olarak öğrencilerin farklı soru tiplerini görmesini sağlayabilir. Biçimlendirme ve izlemeye yönelik değerlendirme sonrasında eksik veya ulaşılamayan kazanımlara ağırlık verilebilir. Bu konular farklı yöntem ve tekniklerle bireysel farklılıklar dikkate alınarak tekrar gözden geçirilebilir. Ayrıca öğrencilere verimli, düzenli ve planlı ders çalışma konusunda bilgilendirme yapılabilir. Araştırmada öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörün sınıftaki gürültü olduğu görülmüştür. Öğrenci görüşleri sonucunda bazı sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf yönetiminde sorun yaşadığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin sınıf yönetimi modellerinin niteliğine dikkat etmeleri, etkili ve yapıcı sınıf ortamı ve ders işleniş için oldukça önemlidir. Öğretmenler etkili sınıf yönetimi modelleri ile olumlu bir sınıf ortamı oluşturmaları, öğrencilerin pozitif durumları vurgulanmalıdır. Örneğin gelişimsel sınıf yönetimi modeli öğrencilerin fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimsel özelliklerinin dikkate alındığı sınıf yönetim modelidir. Önlemsel model, istenmeyen davranışlar önceden kestirilir ve buna önlem alınır. Ayrıca bu modelde öğretmenler derse planlı girer, velilerle ve rehberlik servisiyle birlikte hareket eder (Bozpolat vd., 2016).

Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri arasında derste etkinlik yapılması ve derslerin eğlenceli işlenmesi geçmektedir. Derslerde öğrencilerin aktif olarak katıldığı etkinliklerin yapılması derslerin daha verimli, zevkli ve eğlenceli geçmesini sağlayabilir. Aktif öğrenmede öğrenci öğrenme sürecinin merkezindedir. Öğrencinin süreçteki öğrenme kontrolünü elinde bulundurması, kendi yetilerini kullanarak öğrenmeyi gerçekleştirmesi, ezber yapmadan, araştırarak, eleştirel düşünebilmesi aktif öğrenmenin gerçekleşmesiyle ilgilidir. Öğrenme sürecinde öğrencilerin aktif öğrenmesini sağlayacak etkinliklerin yapılması

öğrenmelerin daha kalıcı ve verimli olmasını sağlayabilir. Öğrencinin direk olarak doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmasını sağlayan bilgi teknolojilerinin öğrenme sürecinde kullanılması eğitimin kalitesini artıracak için önerilebilir. Öğrencilerin bir diğer beklentisi de sosyal bilgiler ders saatinin artırılması ve destekleme ve yetiştirme kurslarının açılması şeklindedir. Bu şekilde anlaşılmayan konulara daha fazla zaman ayrılabilir. Ayrıca destekleme ve yetiştirme kursları açılarak bu kurslarda anlaşılmayan konuların tekrar edilmesi ve bu konuları pekiştirmeye yarayacak soruların çözülmesi önerilebilir. DYK'lar gelir düzeyi düşük olan ve kırsal kesimde öğretim gören öğrencilere eğitimde fırsat eşitliği sağlayacaktır. Çalışmada öğrencilerden bazılarının sosyal bilgiler öğretmeninden sevgi beklediği görülmüştür. Öğretmen öğrenciler arasında ayırım gözetmeksizin sabırlı, sevgi dolu, anlayışlı ve hoşgörülü olmalıdır. Öğretmen öğrencilere değer ve güven vermeli, onlara içten bir ilgi göstermeli, onların görüşlerini önemsemeli ve uygulamalarda adaletli davranmalıdır. Öğrencilere güler yüzle yaklaşan, öğrencileri veya sınıfları karşılaştırmayan, öğrencilerle etkili iletişim kurabilen, proaktif bir kişiliğe sahip, öğrencilere yol gösteren, mizah anlayışına sahip ve öğrenci fikirlerine ve kültürlerine saygı duyan öğretmenler öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu yönde motive olmasını ve dersteki başarısını artırmasını sağlayacaktır.

Bu araştırmanın sonuçları ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri, öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentilerine ilişkin görüşlere dayanmaktadır. Görüşme verileri öğrencilerin öz-bildirimine dayalı olarak elde edilmiştir. Gelecek araştırmalar öğrencilerin sosyal bilgiler dersi ve sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilgili düşüncelerini daha fazla derinleştirmeyi ele alabilir. Gelecekteki araştırmalar sınıf gözlemlerini ve öğretmen görüşlerini de içerecek şekilde yürütüldüğünde sosyal bilgiler eğitimi hakkındaki mevcut durumunun daha net, daha detaylı bir şekilde ortaya çıkmasına yardımcı olunabilir. Ayrıca çalışmanın yürütüldüğü tarihte Covid-19 salgınının devam etmesi ve okulların uzaktan öğretim kapsamına alınması nedeniyle elde edilen verilerin online toplanması çalışmanın bir sınırlılığı olarak düşünülmektedir. Gelecek araştırmalar yüz yüze ortamlarda verilerin toplanabileceği çalışmalar ile yürütülerek bu çalışmadaki bulgular ile desteklenebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, M. & Gönenç, S. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve bunlara getirdikleri çözüm önerileri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 26-41.
- Akdoğan, H. (2014). *Velilerin öğrenci başarısı için okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Üniversitesi.
- Akengin, H., Bengiç, G., Çolak, K. & Taş, E. (2011). Students' opinions about reaching levels of 6th grade social studies course attainments. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 34(34), 5-23.
- Akgül, G. & Oran, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ortaokul öğrencilerinin ve öğrenci velilerinin pandemi sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 15-37.
- Akhan, N. E. & Altaş, S. (2021). Bilim ve Sanat Merkezine devam eden ortaokul öğrencileri ve MEB ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi algıları. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 23-39.
- Akhan, N. E. & Kaymak, B. (2020). Ben sosyal bilgiler öğretmeni olsaydım: Ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 264-277.

- Akhan, O. (2020). Sınıf öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Uluslararası Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 72-80.
- Aksu, M. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşleri (Ankara ili örneği)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Altunay, E., Oral, G. & Yalçınkaya, M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62-80.
- Apak Tezcan, Ö., & Ütkür, N. (2020). Social sciences education practices: Cognitive perceptions of prospective classroom teachers. *The Social Studies*, 111(5), 249-261.
- Ayva, Ö. (2010). *Sosyal Bilgiler dersi öğrenme ve öğretme süreci ile ilgili öğrenci görüşleri*. International Conference on New Trends In Education and Their Implication, 11-13 Kasım, (ss. 276-282), Antalya, Türkiye.
- Bada, M. & Kırpık, C. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma dair öz yeterlik algıları ve buna etki eden faktörlere ilişkin görüşleri. *Ibad Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(9), 462-480.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231- 274.
- Bilgin, Ş. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öz yeterlilikleri açısından stresin değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Bolat, H. (2020). Üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin bilim ve sanat merkezindeki ve okuldaki sosyal bilgiler dersine yönelik metaforik algıları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1135-1144.
- Bouck, E., & Kulkarni, G. (2010). Social studies In Boon, R. T., & Spencer, V. G. (edit). *Best practices for the inclusive classroom: Scientifically based strategies for success*. Routledge.
- Bousalis, R. (2022). Correlating the perceptions of preservice elementary teachers and social studies in the elementary curriculum. *Journal of Education*, 202(4), 385-396.
- Bozan, S. & Ekinci, A. (2020). Öğretmenlerin mesleklerinin ilk yıllarında sınıf yönetiminde yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 137-153.
- Bozbayındır, F., & Kara, M. (2017). Destekleme ve yetiştirme kurslarında (DYK) karşılaşılan sorunlar ve öğretmen görüşleri temelinde çözüm önerileri. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 336-349.
- Bozpolat, E., Usta, H. G. & Uğurlu, C. T. (2016). Öğrenci ve öğretim elemanlarının sınıf yönetim modellerine ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1157-1173.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.

- Can, E. (2020). Coronavirüs (covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Connelly, L. M. (2016). Trustworthiness in qualitative research. *Medsurg Nursing*, 25(6), 435-437.
- Çakmak, Z., & Aslan, S. (2016). Sosyal bilgiler dersi öğretimine yönelik öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerinin değerlendirilmesi. *Current Research in Education*, 2(1), 29-41.
- Çatak, M., & Demir, F. (2023). Exploring students 'perceptions of life studies and social studies courses during the pandemic. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27(2), 457-472.
- Çetin, A., & Ünsal, S. (2019). Merkezi sınavların öğretmenler üzerinde sosyal, psikolojik etkisi ve öğretmenlerin öğretim programı uygulamalarına yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 304-323.
- Çetinoğlu, A. (2013). *Sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin öğrenim gördükleri programa ilişkin algı ve beklentileri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çınar, F. (2018). İmam hatip liselerinden beklentiler. *Journal of International Social Research*, 11(60), 1243-1259.
- Deci, E., & Ryan, R. (2002). *Handbook of self-determination research*. The University of Rochester Press.
- Doğan, B. (2019). *Ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde Atatürkçülük ve çağdaşlaşan Türkiye’ ünitesinin tarihsel empati ile öğretimi: Fenomenolojik bir çalışma*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Dönmez, İ., Gürbüz, S. & Tekçe, M. (2018). Destekleme ve yetiştirme kurslarının yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayanarak fırsat eşitliği açısından değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (Estüdam Eğitim Dergisi)*, 3(2), 45-58.
- Er, A.R. & Bayındır, N. (2015). Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine ilişkin değer kazanımı ile öğretim programı hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (4), 357-379.
- Faiz, M. & Karasu Avcı, E. (2020). Academic motivation levels of secondary school students and their attitudes towards a social studies course. *Review of International Geographical Education Online*, 10(2), 156-185.
- Fitchett, P.G. & Heafner, T.L. (2010) A national perspective on the effects of high-stakes testing and standardization on elementary social studies marginalization. *Theory & Research in Social Education*, 38(1), 114-130.
- Gallavan, N. P., & Kottler, E. (2007). Eight types of graphic organizers for empowering social studies students and teachers. *The Social Studies*, 98(3), 117–123.
- Gezer, U. & Ersoy, A. (2021). Sosyal bilgiler dersinde mobil uygulamalara dayalı etkinliklerin akademik başarı, eleştirel düşünme becerisi ve motivasyon üzerine etkisi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(2), 790-825.
- Gökdemir, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmede ters yüz öğrenme: bir karma yöntem çalışması*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

- Göksu, M. M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(5), 1946-1955.
- Guay, F. (2022). Applying self-determination theory to education: Regulations types, psychological needs, and autonomy supporting behaviors. *Canadian Journal of School Psychology*, 37(1), 75-92
- Hansen, P., & Puustinen, M. (2021). Rethinking society and knowledge in Finnish social studies textbooks. *Journal of Curriculum Studies*, 53(6), 857-873.
- İbrahimoglu, Z. & Öztürk, C. (2013). Sosyal bilgiler dersinden örnek olay yöntemi kullanımının öğrencilerin akademik başarıya karşı tutum ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2), 523-548.
- İlter, İ. (2018). Öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerinde öğretim yöntemleri ve uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 1-29.
- İlter, İ. (2021). Ortaokul öğrencilerinin algılarına göre iyi öğretmenler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1169-1206.
- İlter, İ. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimi hakkındaki inançları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26(3), 775-794.
- İlter, İ. (2023). Which types of amotivation affect school absenteeism and academic performance of middle school students? A structural equation modeling analysis, *RMLE Online*, 46(2), 1-20.
- Karadeniz, O., Eker, C. & Burunsuz, E. (2015). Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(3), 563-580.
- Koçoğlu, E. & Egüz, Ş. (2019). Türkiye’de, sosyal bilgiler eğitimine ilişkin alan eğitimcilerinin sorunsal tespitleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 26-37.
- Kösem, M. A. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin okuldaki pozitif yaşantıları ile okuldan beklentilerinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Kukulka-Hulme, A. & Pettit, J. (2009). Practitioners as innovators: emergent practice in personal mobile teaching, learning, work, and leisure. Ally, M. (Ed.). *Mobile Learning: Transforming The Delivery of Education And Training* (ss. 135-155). Athabasca University Press.
- Kuş, Z. & Çelikkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 69-91.
- Maxim, G. W. (2010). *Dynamic social studies*. Pearson Education.
- Maxwell, J. A. (2012). *Qualitative research design: an interactive approach*. Sage Publications.
- McCall, A. L., Janssen, B., & Riederer, K. (2008). More time for powerful social studies: When university social studies methods faculty and classroom teachers collaborate. *The Social Studies*, 99(3), 135-141.
- Melike, F. A. I. Z., & AVCI, E. K. (2020). Academic motivation levels of secondary school students and their attitudes towards a social studies course. *Review of International Geographical Education Online*, 10(2), 156-185.

- Memişoğlu, H. & Köylü, G. (2015). Sosyal bilgiler dersindeki sorunlar ve çözüm yollarına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 1099-1120.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. (4- 5.sınıflar), Ankara: MEB
- MEB. (2017). *Örgün ve yaygın eğitimi destekleme ve yetiştirme kursları tanıtım kitapçığı*. Erişim [Http://Odsgm.Meb.Gov.Tr/Kurslar/Dyk_Kit.Pdf](http://Odsgm.Meb.Gov.Tr/Kurslar/Dyk_Kit.Pdf).
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4. 5. 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara.
- Morse, J. M. (2016). *Mixed method design: principles and procedures*. Routledge.
- National Council for the Social Studies [NCSS]. (1992). *Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies*. Washington, DC:
- National Research Council. (2003). *Engaging schools: Fostering high school students' motivation to learn*. National Academies Press. Washington.
- NCSS. (2017). Powerful, purposeful pedagogy in elementary school social studies. <https://www.socialstudies.org/position-statements/powerfulpurposeful-pedagogy-elementary-school-social-studies>.
- NCSS. (2008). A Vision of Powerful Teaching and Learning *In the Social Studies: Building Social Understanding and Civic Efficacy*. A Position Statement. Washington.
- Özdemir, K. (2018). Tarih derslerinin oyun ve yarışma tekniği ile işlenmesi ile ilgili öğrenci görüşleri “cevabı bende oyunu örneği. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 128-140.
- Öztürk, Ç. & Korkmaz, Ö. (2020). Teknoloji destekli yaratıcı drama etkinliklerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine dönük tutumlarına ve problem çözme becerilerine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 15(1), 1-18.
- Parker, W. C. (Ed.). (2015). *Social studies today: research and practice*. Routledge.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Sage Publications inc. Rohmadi, M. Hartono, L (Ed.). (2011). *Kajian bahasa, sastra dan budaya jawa: teori dan pembelajarannya*. Jakarta: Pelangi Press.
- Pişmek, N. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin beklentilerinin belirlenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Recepöğlu, S. & Ergün, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıfı yönetebilme becerilerine ilişkin algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1337-1352.
- Sarıca, R. (2018). Destekleme ve yetiştirme kurslarına (DYK) yönelik öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(221), 91-122.
- Serriere, S. C. (2019). Mr. Rogers: A radical social studies teacher? *Theory & Research in Social Education*, 47(1), 138-142.
- Seyhan, A. (2020). Öğretmen adaylarına göre sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmenin etkililiği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(3), 27-51.
- Sezer, A., Üztemur, S. & Sağlam, M. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafya: öğretmen görüşlerine dayalı fenomenolojik bir araştırma. *International Journal Of Geography & Geography Education*, 44, 124-144.

- Sezer, Ş. (2018). Öğretmenlerin sınıf yönetimi tutumlarının öğrencilerin gelişimi üzerindeki etkileri: Fenomenolojik bir çözümleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 534-549.
- Sılay, İ. & Gök, T. (2004). Öğretmen adaylarının uygulama okullarında karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunları gidermek amacıyla hazırlanan öneriler üzerine bir çalışma. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı (6-9 Temmuz 2004). İnönü Üniversitesi.
- Silverman, D. (2016). *Qualitative research*. Sage Publications.
- Siyez, D. M. (2009). Liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik algıları ve tepkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 67-80.
- Sönmez, V. (1994). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). *Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Stahl, R. J. (1994). Cooperative learning: A social studies context and an overview. In R. J. Stahl (Ed.), *Cooperative learning in social studies: A handbook for teachers* (pp. 1-17). Addison Wesley.
- Subaşı, M. & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Sunal, C. S. & Haas, M. E. (2005). *Social studies for elementary and middle grades a constructivist approach* (2th Edition). Pearson Education.
- Şahin, M., Göğebakan Yıldız, D. & Duman, R. (2011). Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 96-121.
- Şencan H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlik*. Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih öğretimine ilişkin tutumları. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1), 181-203.
- Tahiroğlu, M. (2006). *İlköğretim okulları ikinci kademesinde sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları güçlükler*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Tangülü, Z., Çetin, E. & Çava, G. (2015). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi için öğretmenlerinden beklentileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39, 391-408.
- Taşkın, M. (2017). *Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan görsellerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Tay, B. & Tay, B. A. (2006). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 73-84.
- Telli, S., Brok, P. & Çakıroğlu, J. (2008). Öğretmen ve öğrencilerin ideal öğretmen hakkındaki görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(149), 118-120.
- Timur, S., Kahraman, S., Timur, B. & İşseven, A. (2020). Destekleme ve yetiştirme kurslarına (dyk) ilişkin ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 194-206.
- Tokcan, H. & Demirkaya, H. (2014). Sosyal bilgilerde strateji, yaklaşım, yöntem ve teknikler. İçinde Safran, M. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* (435-471). Pegem Akademi Yayıncılık.

- Utkugün, C., & Koca, M. K. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih bilinci ve tarih derslerindeki ilgi alanları. *SDU International Journal of Educational Studies*, 7(1), 114-134.
- Uygun, K. (2020). Examination of the academic dissertations related to the problems encountered in social studies teaching: Meta-synthesis study. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 7(1), 135-147.
- Üztemur, S., Akın, S. & Kaplantaş, F. (2021). Sosyal bilgiler ders kitaplarında müzeler ve tarihi mekânlar: bir doküman analizi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 3(1), 40-55.
- Üztemur, S., Dinç, E. & Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekânlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 294-324.
- Yell, M. (2009). Critical thinking and social studies teacher. Erişim www.criticalthinking.org/pages/critical-thinking-and-social-studies/1137.
- Yeşilbursa, C. C., Dönmez, C. & Kaya, B. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “tarihsel önem” kavramına yönelik görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 795-805.
- Yeşilyurt, A. G. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin algıları doğrultusunda destekleme ve yetiştirme kurslarının değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (5. baskı)*. Ankara: Seçkin Yayın.
- Yıldırım, F. (2013). *Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ve motivasyon düzeylerine ilişkin görüşleri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Yılmaz, K. & Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: Mesleğe yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 157-177.
- Yılmaz, K. (2007). İlköğretim okulu 6, 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 480-490.
- Yurttaş Kumlu, G. D. & Çobanoğlu, R. (2020). Çocukların eğitiminde merkezi sınav başarısı ile ilgili dersler daha mı önemli? Aile görüşü ve ilişkili faktörler. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 375-392.
- Zengin, E., & Ulaş, A. H. (2021). Drama ile eğitimin dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin motivasyonları ve tutumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 12(24), 353-376.
- Zhao, Y., & Hoge, J. D. (2005). What elementary students and teachers say about social studies. *The Social Studies*, 96(5), 216-221.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

As social studies is an important part of the school curriculum, investigating middle school students' perceptions of social studies, the problems/challenges they face while learning social

studies, and their expectations from this course is very important for meaningful and strong social studies teaching and learning in future classes. However, when the literature is examined, one of the most challenging obstacles to effective social studies teaching is students' negative perceptions or low attitudes towards the social studies course. As a matter of fact, there are findings in previous studies that social studies is not perceived as an important course among middle school students (e.g., Çatak & Demir, 2023; Melike & Avcı, 2020; McCall et al. 2008; Zhao & Hoge, 2005). Undoubtedly, students' negative perceptions of social studies are a negative or worrying situation for social studies learning and social studies teachers. For this reason, it is important to investigate middle school students' perceptions, expectations and problems encountered in the social studies course in order to determine what might be needed to increase active participation, passion and commitment to the social studies course. Within the scope of this rationale, the present study aims to understand the perceptions of middle school students towards the social studies course from the students' perspective. In order to determine these perceptions, students were asked to explain their reasons for learning social studies course, the problems they encounter in social studies course and their expectations from social studies teachers. The study aimed to determine how students studying at different grade levels in middle school evaluate the social studies course. In order to improve the quality of social studies education, examining students' goals for the course, the problems they encounter in the learning-teaching process and their expectations can be used as needs analysis data in future curriculum development studies. It is thought that this study, which is based on the gap in the literature on the search for qualified effective social studies education, will help to understand students' perceptions about social studies and the factors affecting them. For the purpose of the study, the sub-problems of the study are given below

- a) What are the reasons for middle school students to learn social studies course?
- b) What are the problems and/or difficulties faced by middle school students in social studies course?
- c) What are the expectations of middle school students from the social studies course teacher?

Method

This study was conducted in the case study design, which is one of the qualitative research methods. The participants of this study were selected among the students studying in public middle schools in a city located in the Southeastern Anatolia Region. The participants of the study consisted of 90 students studying at the 5th, 6th and 7th grade level of middle school in the 2020-2021 academic year. A total of 90 students, 47 girls and 43 boys, participated in the study. 28 of the students were studying in the 5th grade, 32 in the 6th grade and 30 in the 7th grade. While 13 of the fifth grade students were female, 15 were male. Seventeen of the sixth grade students were female and 15 were male. While 17 of the seventh grade students are female students, 13 of them are male students. The students constituting the sample group participated in the study voluntarily. Qualitative data collection technique was used in the study. The interview form consists of two parts: demographic questions including student information and open-ended questions prepared based on the purpose of the study. The online interview form was used to determine the participants' reasons for learning the social studies course, the problems or difficulties they experienced while learning the social studies course, and their expectations from the social studies teacher. Content analysis technique was used to analyse the data obtained from this study. Thus, it was aimed to reach the concepts and relationships that can explain the data collected from the research.

1. What are the factors that motivate (Annotation; i.e. "arouse the desire") you to learn social studies course?
2. What are the problems or difficulties you experience in social studies lessons?
3. What are your expectations and wishes from your social studies teachers?

Results and Discussion

In this study, the reasons for learning the social studies course, the problems encountered in the learning process and the expectations from the social studies teacher of students studying in the 5th, 6th and 7th grades of middle school were determined. The results showed that students in all grade levels could learn social studies for a variety of reasons, including enjoying the lesson, being curious, the teacher's influence, learning history, and preparing for the future. Learning history is one of the primary reasons for the middle school students participating in this research to learn the social studies course. Another reason why students learn social studies is that they like the social studies lesson. A good social studies teacher should make students active and involve them in the learning process, and offer interesting, meaningful and appropriate content for students. The problems encountered by students at each grade level in the social studies course are determined by some concepts and ideas being complex or abstract, as well as the noise created in the courses, while 5th grade students found the lessons boring. Nonetheless, the majority of students across all grade levels stated that they had no problems with social studies lessons. The expectations of students at every grade level from social studies teachers were also found to be expectations are met, activities are carried out in the lessons, lessons are taught in a fun way, and lessons are given practically. In the study the result showed that social studies course prepares them for the future was among the common answers of the students at every grade level participating in the research. In Aksu's (2015) study, it was stated that the teachers' students valued nature very much thanks to the social studies course. The 2018 Social Studies Curriculum aims to enable students to integrate the knowledge and experiences they acquire at school with life, to use them in daily life, and to gain nature and environmental awareness (MoNE, 2018).